

**ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU
FILOZOFSKI FAKULTET
ZAGREB**

DIPLOMSKI RAD

**Razmjena zajedničkih i specifičnih informacija
kod grupnog donošenja odluke**

SAŠA POPOVAC

SADRŽAJ

Sažetak	3
1. UVOD	4
1.1 SOCIJALNA KOMUNIKACIJA PRI DONOŠENJU ODLUKE	4
1.2 SOCIJALNO KOMBINIRANJE PRI DONOŠENJU ODLUKE	5
1.2.1 SHEMA SOCIJALNOG ODLUČIVANJA	5
1.2.2 SHEMA SOCIJALNE TRANZICIJE I SLIJED SOCIJALNE INTERAKCIJE	8
1.3 RAZMJENA INFORMACIJA I DONOŠENJE ODLUKE	10
1.3.1 ZAJEDNIČKE I SPECIFIČNE INFORMACIJE PRI GRUPNOM DONOŠENJU ODLUKE	10
1.3.2 MODEL KOLEKTIVNE RAZMJENE INFORMACIJA	11
1.3.3 UTJECAJ KOLIČINE INFORMACIJA NA GRUPNO DONOŠENJE ODLUKE	12
1.3.4 UTJECAJ VELIČINE GRUPE NA GRUPNO DONOŠENJE ODLUKE	13
1.3.5 SKRIVENI PROFIL	14
1.3.6 TIP ZADATKA I RAZMJENA INFORMACIJA	15
1.3.7 EFEKT ZAJEDNIČKOG ZNANJA	16
1.3.8 PROCES MEĐUSOBNE PODRŠKE	17
1.3.9 EKSPERTNOST I RAZMJENA INFORMACIJA PRI DONOŠENJU ODLUKE	18
1.4 DVA TIPA DISKUSIJE PRI DONOŠENJU ODLUKE	19
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	21
3. PROBLEM I HIPOTEZE	22
4. POSTUPAK	23
4.1 PREDISPITIVANJE	23
4.2 ISTRAŽIVANJE	25
5. REZULTATI	27
6. RASPRAVA	34
7. ZAKLJUČAK	40
8. LITERATURA	41
9. PRILOZI	43

SAŽETAK

Istraživanja donošenja odluka kod grupa pokazala su da grupe tijekom procesa odlučivanja raspravljaju uglavnom o informacijama koje su zajedničke svim članovima grupe, dok zanemaruju specifične informacije (Stasser i Titus, 1985, 1987; Stasser, Taylor i Hanna, 1989; Stasser i Stewart, 1992; Stasser, Stewart i Wittenbaum, 1995). Ova pojava kod distribucije informacija koja se naziva skriveni profil može dovesti do loših odluka.

Istraživanjem smo provjerili kakav je odnos između iznošenja zajedničkih i specifičnih informacija tijekom grupne diskusije kod donošenja odluka. Pretpostavili smo da će grupe koje donose odluku tijekom diskusije raspravljati i ponavljati više zajedničkih nego specifičnih informacija te da će takav odnos biti izraženiji u situaciji kada se donosi odluka za razliku od situacije u kojoj se procjenjuje izbor neke druge grupe.

Istraživanje je provedeno na Odsjeku za psihologiju, Filozofskog fakulteta u Zagrebu i njemu je sudjelovalo 84 studenta oba spola i svih godina studija. Ispitanici su u tročlanim grupama, na temelju profila 2 nastavnika (prezentiranih informacija o 2 nastavnika) odlučivale, ovisno o eksperimentalnoj situaciji, kojem bi nastavniku dodijelili nagradu za najboljeg nastavnika, odnosno u drugoj situaciji koji je nastavnik tu nagradu dobio prošle godine od Ministarstva. Diskusije su kodirane tako da se bilježilo iznošenje informacija koje su ispitanicima prezentirane u profilima. Frekvencija iznošenja i ponavljanja informacija koristila se kao mjera uspješnosti razmjene informacija.

Rezultati su potvrdili pojavu uočenu u prethodnim istraživanjima da grupe koje donose odluku raspravljaju u većoj mjeri o zajedničkim nego o specifičnim informacijama. Različite upute nisu dovele do statistički značajne promijene u odnos iznošenja i ponavljanja zajedničkih i specifičnih informacija.

KLJUČNE RIJEČI: zajedničke i specifične informacije; grupno donošenje odluke; skriveni profil.

1. UVOD

Svakodnevno u životu donosimo niz odluka, kao pojedinci ili kao dio neke grupe (na primjer obitelj, tim na radnom mjestu, kao član neke interesne skupine i slično). Odluke koje donosimo imaju utjecaja na naš život i na život ljudi oko nas. Ponekad naša odluka ima izuzetno važne posljedice, na primjer odlučujemo tko će od kandidata dobiti posao u instituciji u kojoj radimo. Zbog važnosti odlučivanja, proces grupnog donošenja odluke opširno je istraživao u području socijalne psihologije. Pretpostavlja se da za razliku od individualnog donošenja odluke, članovi grupe sa svojim specifičnim znanjima i iskustvima mogu pružiti puno širi kognitivni okvir za donošenje odluke. Različiti stavovi i mišljenja koje pojedinci imaju o predmetu odlučivanja, a koji se iznose tijekom procesa odlučivanja doprinose informiranijoj i objektivnijoj odluci od one koju donosi pojedinac.

Proces grupnog donošenja odluke pokušava se istražiti i opisati na različite načine. Prema pristupu istraživanja grupnog donošenja odluke razlikujemo kvalitativni i kvantitativni pristup. Kvalitativan pristup proučava proces socijalne komunikacije odnosno sadržaj komunikacije među članovima grupe. Drugi pristup istraživanja nastoji kvantitativno opisati proces donošenja odluke. Ovaj pristup istražuje na koji način kombiniranje preferencija članova grupe utječe na donošenje odluke.

1.1 Socijalna komunikacija pri donošenju odluke

U tipičnoj situaciji donošenja odluke, tijekom diskusije grupa kreće od početnog neslaganja u preferencijama osobnog izbora prema zajedničkom izboru – dogovoru. Početna situacija predstavlja neuspjeh u odnosu na kriterij odlučivanja, dok dogovor predstavlja uspješno ostvarenje postavljenog kriterija odlučivanja. Proces kojim se odlučuje počiva na razmjeni informacija među članovima grupe tako da pri proučavanju donošenja odluke možemo govoriti o pristupu koji proučava socijalnu komunikaciju. Glavni interes istraživača je: 'tko što govori?', 'tko kome govori?', 'koliko tko govori?' i slično. To je kvalitativan pristup i analizom socijalne komunikacije utvrđuju se odnosi među članovima grupe i uloge pojedinih članova grupe, te kako socijalna dinamika utječe na donošenje odluke. Ovaj pristup karakterističan je za rano proučavanje problema donošenja odluka.

Istraživanja koja su slijedila taj pristup dala su neke značajne rezultate u rasvijetljavanju problema donošenja odluka. Utvrđeno je da se kod grupa koje odlučuju često pojavljuju dva tipa vođe. Jedan tip vođe usmjeren je na zahtjeve zadatka, dok je drugi tip vođe usmjeren na osjećaje i socijalne potrebe članova grupe (prema Baron, Kerr i Miller, 1993). Također je utvrđeno da osobe koje preuzmu ulogu vođe znatno više participiraju u diskusiji od ostalih članova grupe (Sorrentino i Boutillier, 1975 prema Baron, Kerr i Miller, 1993).

1.2 Socijalno kombiniranje pri donošenju odluke

Kod kvalitativnog pristupa osnova analize procesa odlučivanja su misli i stavovi izrečeni tijekom diskusije. Socijalno kombiniranje kao osnovu analize procesa odlučivanja uzima preferencije svakog pojedinog člana na početku diskusije. U pristupu socijalnog kombiniranja istraživače zanima kako se kombiniraju različite preferencije koje ispitanici imaju prije početka diskusije te da li će se pojaviti neke pravilnosti u procesu odlučivanja s obzirom na početne preferencije. Odnosi različitih kombinacija početnih preferencija, promjena u preferencijama tijekom procesa odlučivanja i vjerojatnosti mogućih odluka opisuju se teorijski i matematičkim modelima. Među najpoznatijim teorijama i modelima su SSO – shema socijalnog odlučivanja (*SDS – Social Decision Scheme*), SST – shema socijalne tranzicije (*STS – Social Transition Scheme*) i SSI – slijed socijalne interakcije (*SIS – Social Interaction Sequence*).

1.2.1 Shema socijalnog odlučivanja

Davis (1973) je postavio model SSO – *shema socijalnog odlučivanja* koji povezuje preferencije članova grupe prije diskusije s konačnom odlukom grupe. Osnovni elementi ovog modela su r – koji predstavlja broj članova grupe i n – koji predstavlja broj mogućih izbora ($A_1, A_2 \dots A_n$). Ovaj model ne predviđa koja će biti konačna odluka grupe već kako će biti raspoređene moguće odluke grupe. Različite moguće odluke označavaju se s $P_1, P_2 \dots P_n$. Početne vrijednosti od kojih ovaj model kreće su sve moguće raspodjele preferencija članova grupe prije diskusije za n različitih odluka, a ne stvarne preferencije pojedinaca. Pretpostavimo da tročlana grupa ($r = 3$) odlučuje između dvije mogućnosti ($n = 2$), u ovom slučaju moguće su četiri različite podjele početnih preferencija unutar grupe (vidi tablicu 1).

Model pretpostavlja da grupe kreću od različitih početnih raspodjela preferencija te za svaku početnu raspodjelu preferencija – i pokušava odrediti vjerojatnost – d_{ij} da će se ta grupa odlučiti za određenu alternativu – j . Na primjer, kod tročlane grupe u kojoj dva člana preferiraju alternativu A, a jedan član alternativu B, model SSO (matrica u stupcu a) pretpostavlja da će se ta grupa odlučiti za alternativu A, vjerojatnost da će se grupa odlučiti za A je $d_{21} = 1.0$

Osim matrice čije se vrijednosti nalaze u stupcu a , a koja pretpostavlja da će se odlučivati prema pravilu 'većina pobjeđuje/odlučuje', moguće su i druge raspodjele. Jedna unaprijed određena raspodjela prikazana je u stupcu b . Ova raspodjela slijedi pravilo proporcionalnosti: vjerojatnost odabiranja određene alternative proporcionalna je podršci koju pojedina pojedina alternativa ima među članovima grupe.

Kod SSO modela nastoje se pronaći korisne D matrice koje opisuju proces grupnog donošenja odluke. Vrijednosti D matrice određuju se na dva načina, prvi način je da se D matrica odredi direktno. Za određeni zadatak donošenja odluke brojimo koliko se puta grupa s nekom početnom raspodjelom preferencija odlučila za neku od alternativa. Takav primjer određivanja prikazan je u istraživanju Ziesela i Diamonda (1978, prema Baron, Kerr i Miller, 1993). Oni su intervjuirali porotnike u stvarnim situacijama o njihovim početnim preferencijama te su poznavajući konačne odluke porote konstruirali D matricu.

Kod drugog načina određivanja D matrice kreće se od pretpostavki ili teorija o načinu na koji grupe donose odluke i te pretpostavke se prenose u SSO model. Na primjer, ako pretpostavimo da svaki član grupe jednako doprinosi diskusiji i da je vjerojatnost grupnog izbora neke odluke proporcionalna broju argumenata iznesenih u korist te odluke možemo pretpostaviti da će D matrica prikazana u stupcu b tablice 1, točno predvidjeti konačnu odluku grupe. Također je i D matrica u stupcu a tablice 1, određena na taj način. Pretpostavka kod određivanja D matrice u stupcu a tablice 1 je da će većina uspjeti uvjeriti manjinu u ispravnost njihove odluke i prevagnuti prilikom odlučivanja, odnosno većina odlučuje (pobjeđuje).

Tablica 1: Početna raspodjela preferencija četveročlane grupe i moguće raspodjele odluka ovisno o pravilu odlučivanja.

Početna raspodjela preferencija		Većina odlučuje (a)		Proporcionalnost (b)	
<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>B</i>
3	0	1.0	0.0	1.0	0.0
2	1	1.0	0.0	0.66	0.33
1	2	0.0	1.0	0.33	0.66
0	3	0.0	1.0	0.0	1.0

U okviru SSO modela iscrpno je istraživao proces donošenja odluka kod porota u sudskim slučajevima. Donošenje odluka u ovakvim situacijama zanimljivo je za istraživače iz dva razloga. Prvo, porote često donose važne odluke, zato se nastojalo utvrditi koji faktori osim samih činjenica mogu utjecati na donošenje odluka. Drugo, porote se najčešće sastoje od pojedinaca koji se ne poznaju i vrlo malo znaju jedni o drugima tako da se u laboratorijskim uvjetima jednostavno može simulirati situacija odlučivanja (Bray i Kerr 1982, prema Baron, Kerr i Norman, 1993).

Istraživanja donošenja odluka kod porota proučavala su dva faktora koji utječu na donošenje odluke: veličina porote i pravilo odlučivanja (prema Baron, Kerr i Norman, 1993). Pretpostavlja se da što je grupa veća, biti će veća i vjerojatnost da zastupljenost preferencija za određenu odluku odgovara distribuciji u populaciji. Odnosno u maloj grupi porotnika veća je vjerojatnost da će se pojaviti preferencija za jednu odluku, bilo oslobađajuću bili osuđujuću. Kod manjih grupa također je manja vjerojatnost da će raspodjela početnih preferencija biti podjednaka između dviju alternativa, tako da je manja vjerojatnost da takve grupe neće moći donijeti odluku.

Pravila odlučivanja odnose se na kriterij koji treba postići da se uspješno donese odluka, na primjer kod pravila jednoglasnosti svi se članovi grupe moraju složiti s odlukom, kod pravila većine potrebno je da se većina članova grupe složi oko odluke. U situaciji kada je pravilo odlučivanja jednoglasnost veća je vjerojatnost da članovi grupe neće uspjeti donijeti odluku.

Istraživanja su pokazala da promjena pravila odlučivanja iz jednoglasnosti u pravilo koje ne zahtjeva jednoglasnost - npr. dovoljna dvotrećinska većina (Bray, 1974 i Kerr et al., 1976, prema Baron, Kerr i Miller, 1993) i da promjena veličine grupe koja odlučuje iz 12 u 6 članova (Kerr i MacCoun, 1985, prema Baron, Kerr i Miller, 1993) nije utjecala na omjer osuđujućih i oslobađajućih presuda, već se smanjio broj situacija u kojima grupe nisu mogle donijeti presudu.

1.2.2 Shema socijalne tranzicije i slijed socijalne interakcije

Kao proširenje SSO modela grupnog odlučivanja pojavljuje se SST (*slijed socijalne tranzicije*) model. Za razliku od SSO modela kod kojeg se promatraju preferencije članova grupe za određenu odluku na početku procesa odlučivanja i njihov utjecaj na konačnu odluku, kod SST modela, kao što i naziv upućuje, prate se promjene u preferencijama članova grupe tijekom procesa odlučivanja. SST model nastoji procijeniti i predvidjeti vjerojatnost da će doći do promjene iz jedne raspodjele preferencija članova grupe u drugu raspodjelu.

Promjene u preferencijama prate se na dva načina: model promjena - *shift* model i model vremenskih razdoblja – *rate* model. Kod modela promjena grupa se prati između dviju promjena, odnosno interval između opažanja raspodjele preferencija je određen promjenama raspodjele preferencija unutar grupe. Kod modela vremenskih razdoblja unaprijed se određuju fiksni vremenski intervali u kojima će se bilježiti preferencije članova i opažati promjene u tim preferencijama. Ovi modeli opažanja promjena u raspodjeli preferencija za određenu odluku u grupi daju dva različita pogleda na proces donošenja odluke. Model promjena nam otkriva put kojim grupa prolazi tijekom procesa odlučivanja dok nam model vremenskih razdoblja otkriva put i brzinu kojom se grupa pomiče za vrijeme procesa odlučivanja. Podaci o promjenama prikupljaju se na dva načina, prvi način je da članovi grupe u određenim vremenskim intervalima označe koja je njihova preferencija u tom trenutku. Drugi način je da se promjene u preferencijama promatraju kontinuirano, svaki član grupe u trenutku kada se njegova preferencija promijeni daje znak da je do promjene došlo (npr. tipkom što se onda bilježi u računalu) (Stasser i Davis, 1976, prema Stasser, Kerr i Davis, 1989).

Istraživanja SST modela pokazala su da proces grupnog odlučivanja ovisi o putu kojim grupa prolazi, odnosno da nova raspodjela preferencija unutar grupe ovisi o prethodnim raspodjelama te da promjene u preferencijama do kojih dolazi tijekom odlučivanja nisu jednako vjerojatne u svakoj fazi procesa odlučivanja (Kerr 1981, prema Stasser, Kerr i Davis, 1989).

SSI model predstavlja računalnu simulaciju procesa grupnog odlučivanja. SSO i SST modeli proces odlučivanja promatraju na grupnom nivou, SSI model uzima u obzir što se tijekom procesa odlučivanja događa na individualnom nivou. Uz preferencije članova grupe za određenu odluku važan je i nivo sigurnosti svakog člana grupe u određenu preferenciju. Pretpostavlja se da će do promjene u preferenciji za određenu odluku doći ako je nivo sigurnosti/uvjerenosti u ispravnost odluke nizak. Osnova SSI modela je funkcija utjecaja (Stasser i Davis 1981, prema Stasser, Kerr i Davis, 1989) koja opisuje odnos između vjerojatnosti promjene (bilo nivoa sigurnosti, bilo preferencije) i trenutne raspodjele preferencija unutar grupe.

Istraživanjima je utvrđeno da je u procesu odlučivanja kod kojeg je utjecaj grupe na pojedinca pretežno informativan funkcija utjecaja linearna, dok zakrivljeni odnos pretpostavlja postojanje normativnog utjecaja grupe na pojedinca (Stasser i Davis, 1981 prema Stasser, Kerr i Davis, 1989). Promjene u nivou sigurnosti, koje se mogu predvidjeti linearnim funkcijama, vezane su uz informacijske sadržaje. Promjene u preferenciji, mogu se predvidjeti pozitivno akcelriranim funkcijama. Te promjene kod nesigurnih članova grupe, posljedica su i normativnih i informativnih utjecaja.

Pristup koji proučava socijalnu komunikaciju i pristup koji proučava socijalno kombiniranje preferencija uspijevaju u određenoj mjeri opisati proces grupnog donošenja odluka. Međutim osim individualnih preferencija na donošenje odluke utječu i drugi faktori. Preferencije utječu na komunikaciju unutar grupe, podrška za različita stajališta određuje što će se iznijeti tijekom diskusije, kako će se prezentirati i koji će efekt imati na druge članove grupe. Međutim i sadržaj, uvjerljivost pojedinih argumenata, njihova demonstrabilnost te status i stručnost pojedinca koji ih iznosi mogu utjecati na preferencije članova grupe i promijeniti početne preferencije.

1.3 Razmjena informacija i donošenje odluke

Proučavajući kako dolazi do promjena u početnim, individualnim preferencijama tijekom procesa grupnog odlučivanja Vinokur i Burnstein (1973) su testirali dvije hipoteze o razlozima tih promjena. Jedna teorijska pretpostavka je da do promjena dolazi zbog procesa socijalne komparacije. Članovi grupe koja odlučuje uspoređuju svoje mišljenje o predmetu odlučivanja s mišljenjem drugih članova grupe te ako se to mišljenje uvelike razlikuje (npr. izrazito riskantna odluka ili preoprezna odluka) od mišljenja ostalih članova grupe doći će do promjene u preferenciji za određenu odluku. Druga teorijska pretpostavka slijedi iz teorije uvjerljivih argumenata (*persuasive-arguments theory*) i prema njoj do promjena u početnim preferencijama dolazi zbog toga što tijekom diskusije članovi grupe saznaju nove, uvjerljive argumente koji im prije nisu bili poznati. Vinokur i Burnstein su istraživanjem utvrdili da do promjene u početnim preferencijama dolazi zbog novih, uvjerljivih argumenata, a ne zbog procesa uspoređivanja svojih preferencija s preferencijama ostalih članova grupe.

1.3.1 Zajedničke i specifične informacije pri grupnom donošenju odluke

Polazeći od pretpostavke da za promjenu u preferenciji za određenu alternativu najveći utjecaj imaju nove informacije koje nisu poznate svim članovima grupe, Stasser i Titus (1985) provode istraživanje kojim su htjeli utvrditi koji utjecaj zajedničke i specifične informacije imaju na donošenje odluke. Zajedničke informacije poznate su svim članovima grupe, dok specifične informacije znaju pojedini članovi grupe i njihovo iznošenje tijekom grupne diskusije predstavlja iznošenje novih argumenta koje ostali članovi grupe još nisu čuli. Prema istraživanju Vinokur i Burnstein (1973) upravo iznošenje specifičnih informacija, novih argumenata trebalo bi utjecati na promjene individualnih preferencija i utjecati na donošenje grupne odluke.

Istraživanje je pokazalo da grupe koje odlučuju tijekom diskusije ne uspijevaju efikasno razmijeniti sve informacije koje posjeduju o predmetu odlučivanja. U raspravama tijekom procesa odlučivanja dominirale su zajedničke informacije, poznate svim članovima grupe i informacije koje podržavaju preferencije članova grupe. Zadatak grupa koje su odlučivale bio je da izaberu boljeg kandidata. Prije diskusije informacije prezentirane

svakom pojedinom članu grupe bile su raspoređene tako da favoriziraju lošijeg kandidata, odnosno dio informacija koji je svim članovima bio zajednički favorizirao je lošijeg kandidata, dok su specifične informacije favorizirale boljeg kandidata. Funkcija grupne diskusije u ovom slučaju je razmjena svih informacija, zajedničkih i specifičnih, koje članovi grupe posjeduju o svim kandidatima te da se na temelju potpunih informacija donese nepristrana odluka o boljem kandidatu, za razliku od pristrane odluke određene početnim rasporedom informacija.

Rezultati dosjećanja informacija o kandidatima nakon provedene rasprave pokazali su da su ispitanici uglavnom zapamtili informacije koje su im prezentirane prije diskusije, dok se uopće ne sjećaju novih informacija koje su ostali članovi grupe iznijeli tijekom rasprave. Diskusija je samo utvrdila pristranu percepciju o karakteristikama kandidata određenu početnim rasporedom informacija.

1.3.2 Model kolektivne razmjene informacija

Kao mjera uspješnosti razmjene informacija tijekom diskusije mjeri se količina zajedničkih i specifičnih informacija iznešenih tijekom diskusije i onih koje se ispitanik nakon diskusije može dosjetiti. Stasser i Titus (1985) situaciju grupnog donošenja odluke tijekom diskusije vide kao zadatak kod kojeg je za uspješno rješavanje potrebno tijekom diskusije iznijeti informaciju. Što je veći broj članova grupe koji posjeduje određenu informaciju, veća je vjerojatnost da će ta informacija tijekom diskusije biti iznijeta. Rezultate koje su Stasser i Titus (1985) dobili istraživanjem da se o zajedničkim informacijama više raspravlja nego o specifičnim mogu se opisati modelom kolektivne razmjene informacija (*CIS – Collective Information Sampling*).

Matematički opisan, ovaj model glasi: vjerojatnost da će se o nekoj informaciji raspravljati tijekom diskusije $p_{(D)}$ ovisi o vjerojatnosti da će se član grupe sjetiti i iznijeti tu informaciju tijekom diskusije $p_{(R)}$, a što je veći broj članova grupe koji posjeduje tu informaciju - n veća je i vjerojatnost $p_{(D)}$.

$$p_{(D)} = 1 - [1 - p_{(R)}]^n$$

Na primjer, vjerojatnost da će se svaki od članova tročlane grupe dosjetiti informacija prezentiranih prije diskusije iznosi 30%. Prema ovim podacima vrijednosti za zajedničke informacije su $n = 3$ i $p_{(R)} = 0.30$, dok je za specifične informacije vrijednost $n = 1$.

$$\text{zajedničke informacije} \quad p_{(D)} = 1 - [1 - 0.30]^3 = 0.657$$

$$\text{specifične informacije} \quad p_{(D)} = 1 - [1 - 0.30]^1 = 0.3$$

Prema ovom primjeru vjerojatnost da će se zajednička informacija iznijeti tijekom diskusije je dvostruko veća od vjerojatnosti da će biti iznijeta specifična informacija.

Model kolektivne razmjene informacija treba shvatiti kao bazični model jer počiva na pretpostavkama koje je se ne mogu ostvariti u svim situacijama (Wittenbaum i Stasser, 1996):

- a) sve čestice informacija se jednako lako pamte,
- b) svi članovi grupe jednako sudjeluju u diskusiji i jednako se dobro dosjećaju
- c) dosjećanje među članovima grupe je međusobno neovisno, ono čega se sjeti jedan član ne utječe na dosjećanje drugih članova.

Model uspješno predviđa vjerojatnost raspravljanja zajedničkih i specifičnih informacija u uvjetima kada je članovima grupe jednakog statusa prezentirana podjednaka količina informacija, kada su zajedničke i specifične informacije bile sličnog sadržaja i jednako važne za zadatak odlučivanja te kad nije postojala mogućnost razlikovanja dijeljnih od specifičnih informacija u procesu odlučivanja.

1.3.3 Utjecaj količine informacija na grupno donošenje odluke

Model razmjene informacija Stasser i Titus (1987) proširuju pretpostavkom da će razmjena zajedničkih i specifičnih informacija tijekom grupnog odlučivanja ovisiti i o količini dostupnih informacija. Što je dostupna manja količina informacija o predmetu odlučivanja, biti će manja i tendencija raspravljanja o zajedničkim informacijama tijekom procesa odlučivanja. Stasser i Titus (1987) su u istraživanju koristili dvije količine informacija: u jednoj situaciji 12 tvrdnji, a u drugoj 24. Informacije su bile raspoređene

tako da je u jednoj situaciji zajedničko 66% informacija, a u drugoj 33%. Rezultati su pokazali da samo u situaciji niske količine informacija i kada su te informacije uglavnom specifične (situacija 33% zajedničkih) dolazi do značajnijeg dosjećanja specifičnih informacija nakon rasprave. Vjerojatnost da će se ispitanici nakon diskusije dosjetiti specifične informacije, one koju nisu znali na početku diskusije, a čuli su je tijekom diskusije iznosila je 24% u situaciji niske količine informacija i malo zajedničkih informacija (33% zajedničko), dok je ta vjerojatnost u situaciji velike količine informacija i 66% zajedničkih informacija iznosila svega 8%. Bez obzira na situaciju grupna diskusija pokazala se neučinkovitom u razmjeni specifičnih informacija.

1.3.4 Utjecaj veličine grupe na grupno donošenje odluke

Nastavljajući istraživati faktore koji mogu utjecati na količinu informacija koje se tijekom diskusije iznesu, Stasser, Taylor i Hanna (1989) provode istraživanje kojem je cilj utvrditi kako veličina grupe utječe na razmjenu informacija. Rezultati su pokazali da grupa koja se sastoji od 6 članova razmjenjuje više informacija od tročlane grupe. Razlika u količini je posljedica raspravljanja zajedničkih informacija. Iako je u šesteročlanoj grupi raspravljano nešto više specifičnih informacija, razlika između vjerojatnosti raspravljanja zajedničkih i specifičnih informacija je povećana, pa se u šesteročlanoj grupi u odnosu na tročlanu povećava vjerojatnost raspravljanja zajedničkih informacija. Ovi rezultati su u skladu s pretpostavkama modela razmjene informacija u kojem vjerojatnost da će se o nekoj informaciji raspravljati ovisi o broju članova grupe koji tu informaciju posjeduju. U istom istraživanju Stasser, Taylor i Hanna (1989) provjeravaju i utjecaj strukturiranosti diskusije na razmjenu informacija. Dobijeni rezultati suprotni su očekivanju, strukturiranost diskusije je povećala ukupnu količinu diskusije, ali povećanje količine informacija iznesenih tijekom diskusije odrazilo se samo na raspravu zajedničkih informacija.

Grupe tijekom diskusija raspravljaju o već spomenutim informacijama, a neke informacije iznesu se jednom i više se ne ponavljaju. Stasser, Taylor i Hanna (1989) u istraživanju provjeravaju kako se tijekom diskusije ponavljaju zajedničke i specifične informacije. Rezultati su pokazali da se češće ponavljaju zajedničke informacije nego specifične.

1.3.5 Skriveni profil

U dosad navedenim istraživanjima Stassera i Titusa (1985, 1987) i Stasser, Taylor i Hanna (1989) diskusije su se vodi oko zajedničkih informacija dok vrlo malo specifičnih informacija uspijeva biti iznijeto. Ova razlika u vjerojatnosti iznošenja zajedničkih i specifičnih informacija neće imati utjecaja na kvalitetu odluke ako npr. omjer pozitivnih i negativnih informacija dostupan članovima grupe odgovara stvarnom omjeru pozitivnih i negativnih informacija o predmetu odlučivanja. Moguća je i distribucija informacija u kojoj je npr. većina pozitivnih informacija zajednička dok su negativne informacije specifične (vidi tablica 2). Zbog veće vjerojatnosti da će se raspravljati o zajedničkim informacijama tijekom diskusije neće biti razmijenjene sve informacije koje grupa ima o predmetu odlučivanja. Donijeta odluka biti će pristrana, temeljena na početnoj raspodjeli informacija, a ne na ukupnoj količini informacija koje postoje u grupi. U navedenom primjeru to bi značilo da grupa neće razmijeniti negativne informacije o predmetu odlučivanja jer su one specifične.

Tablica 2: Primjer skrivenog profila

Informacije	Ispitanik 1	Ispitanik 2	Ispitanik 3
zajedničke	4 poz	4 poz	4 poz
specifične	4 neg	4 neg	4 neg

Ovakvu raspodjelu informacija među članovima grupe Stasser (1988, prema Wittenbaum i Stasser, 1996) naziva *skriveni profil*. Kod skrivenog profila postoji bolja odluka, ali početna raspodjela informacija među članovima grupe koja odlučuje prikriva bolji izbor. U ovakvoj situaciji odluka grupe trebala bi biti bolja od individualnih odluka članova grupe, jer bi diskusija o informacijama koje grupa posjeduje trebala dovesti do donošenja bolje odluke. Istraživanja (Stasser i Titus 1985, 1987, Stasser, Taylor i Hanna 1989) pokazuju da grupe ne uspijevaju razmijeniti sve informacije koje imaju, odnosno otkriti skriveni profil i izabrati boljeg kandidata ili donijeti bolju odluku.

U istraživanju Stassera i Titusa (1985) zadatak je bio da grupa odluči o boljem kandidatu. O jednom kandidatu postojao je veći broj pozitivnih informacija i kada su

studentima bile dostupne sve informacije o svim kandidatima, 67% studenata je biralo tog kandidata prije diskusije i 83% grupa ga je izabralo tijekom diskusije. U situaciji skrivenog profila istog kandidata prije diskusije izabralo je 23% studenata i samo 18% grupa. I u drugim istraživanjima s različitim zadacima odlučivanja pojavio se isti problem neuspješnog rješavanja skrivenog profila, primjerice istraživanja Hollingsheada (1993, prema Wittenbaum i Stasser, 1996) s zadatkom poslovnog investiranja; Stasser i Stewart (1992) te Stasser, Stewart i Wittenbaum (1995) s detektivskim zadatkom.

Možemo pretpostaviti da se slična pojava javlja i u situacijama u stvarnom životu gdje posljedice donošenja odluke imaju veću težinu nego u eksperimentalnoj situaciji. Kao situaciju skrivenog profila u stvarnom životu možemo zamisliti tim koji radi na projektu, a sastoji se od stručnjaka različitih struka. Njihova se znanja možda donekle preklapaju, ali postoje i znanja koja znaju samo neki članovi tima. Ako uspjeh takvog tima ovisi o uspješnoj razmjeni znanja, diskusija kao način razmjene znanja i proces donošenja odluke neće biti efikasan jer grupe u tim situacijama imaju tendenciju raspravljati o informacijama koje su poznate svim članovima grupe.

1.3.6 Tip zadatka i razmjena informacija

Proces donošenja odluke ovisi o vrsti zadatka odlučivanja koji se postavi grupi koja odlučuje. U okviru SSO modela Laughlin i suradnici (Laughlin, 1980, Laughlin i Ellis 1986, prema Baron, Kerr i Miller, 1993) uspoređivali su niz D matrica kod različitih zadataka rješavanja problema, kod kojih postoji točan odgovor. Primjetili su da broj članova grupe potrebnih za donošenje ispravne odluke, odnosno davanja točnog odgovora ovisi o mogućnosti dokazivanja točnog odgovora. Što se taj odgovor može jednostavnije objasniti biti će potreban manji broj članova grupe za odluku u korist tog odgovora. Primjeri zadataka koji imaju točno rješenje koje je moguće dokazati su aritmetički zadaci. Dovoljno je da jedan član grupe riješi zadatak da bi grupa bila uspješna. Ovo pravilo odlučivanja naziva se "istina pobjeđuje" (*truth wins*). Na drugoj strani kontinuuma mogućnosti dokazivanja rješenja nalaze se zadaci kod kojih se ne može dokazati da je ponuđeno rješenje ispravno, već se do odluke dolazi grupnim konsenzusom. Laughlin (1980, prema Stasser i Stewart, 1992) razlikuje sljedeće tipove zadataka: intelektualn zadatke kod kojih postoji točno rješenje (*intellective*) i zadatke prosuđivanja (*judgmental*), kod kojih ne postoji točno rješenje. Na temelju istraživanja,

Laughlin i Ellis (1986) navode nekoliko faktora koji određuju mogućnost dokazivanja točnog odgovora: dovoljno informacija da se može utvrditi točnost rešenja/odluke, zatim motivacija za iznošenjem točnog rješenja/odluke te mogućnost člana grupe da iznese svoje rješenje/odluku i da ga brani.

Stasser i Stewart (1992) istraživanjem provjeravaju kako će tip zadatka utjecati na razmjenu informacija. Oni pretpostavljaju da članovi grupe koja odlučuje već prilikom zadavanja zadatka imaju pretpostavke o prirodi, tipu zadatka. Te pretpostavke će utjecati na proces razmjene informacija, odnosno donošenja konsenzusa u svezi rješenja zadatka/odluke. Nadalje, Stasser i Stewart pretpostavljaju da demonstrabilnost zadatka utječe na motivaciju članova grupe, ako oni vjeruju da postoji točno rješenje, tijekom diskusije razmijenjivati će više informacija tražeći točno rješenje. Istraživači pretpostavljaju da će dio informacija koji je specifičan, posjeduje ga samo jedan član, grupa uzeti u obzir u potrazi za točnim rješenjem. Zadatak ispitanika je bio da rješe detektivsku priču: jedna grupa je uputom instruirana da posjeduje dovoljno informacija da može riješiti detektivsku priču – situacija rješavanja, a druga je instruirana da nema dovoljno informacija – situacija odlučivanja. Rezultati su pokazali da u situaciji skrivenog profila, kada na početku diskusije točan odgovor podržava manjina u grupi, u situaciji rješavanja zadatka točan odgovor bira 62% grupa, a u situaciji donošenja odluke točan odgovor bira 26% grupa.

1.3.7 Efekt zajedničkog znanja

Gigone i Hastie (1993) postavljaju hipotezu o efektu zajedničkog znanja (*Common Knowledge Effect*). Prema njima utjecaj neke čestice znanja ili informacije je direktno i pozitivno vezan uz broj članova grupe koji posjeduju to znanje prije grupne diskusije i odlučivanja. Za razliku od Stassera i modela razmjene informacija koji pretpostavlja veću vjerojatnost iznošenja zajedničkih informacija tijekom diskusije, Gigone i Hastie (1993) smatraju da informacije koje su zajedničke svim ili nekim članovima grupe imaju prvenstveno utjecaj na individualne odluke članova grupe prije diskusije. Raspodjelom informacija prije diskusije stvara se efekt zajedničkog znanja koji kasnije tijekom diskusije utječe na njen sadržaj tako da se iznose informacije koje su u skladu s individualnim izborom. Rezultati ovog istraživanja potvrdili su postojanje ovog efekta. Članovi grupa koje su na temelju kratkih opisa uspjeha studentata u različitim područjima

odlučivale o prosječnoj ocjeni nekog studenta, prvo su individualno odlučili o ocjeni kojom bi ocjenili nekog studenta, a zatim su grupno raspravili ocjene koje su donijeli. Informacije koje su iznijeli tijekom diskusije nisu imale nikakvog utjecaja na konačnu odluku koja je bila prosjek pojedinačnih ocjena koje su dali pojedini članovi grupe. Tako je neka informacija imala veći utjecaj ako je prije diskusije bila prezentirana svim članovima grupe jer je jednako utjecala na donošenje individualnih odluka, nego ako je tu informaciju imao samo jedan član grupe.

Gigone i Hastie (1997) provjeravaju postojanje efekta zajedničkog znanja u zadatku grupnog izbora. I ovdje se pojavljuje efekt zajedničkog znanja, međutim u određenom broju situacija (5%) početne preferencije članova grupe tijekom diskusije su promjenjene i izabran je bolji kandidat usprkos početnim preferencijama za lošijeg kandidata. Gigone i Hastie analizirajući tih 5% slučajeva utvrdili su da veći utjecaj na konačan izbor imaju specifične informacije nego zajedničke.

Rezultati ovih istraživanja Gigonea i Hastiea upućuju na dva problema kod razmjene informacija kod grupa koje odlučuju. Prvo, ako postoji neka logika po kojoj se individualne odluke mogu uprosječiti u grupnu odluku, potreba za raspravljanjem dostupnih informacija biti će smanjena. Iz toga proizlazi da će se slična situacija najvjerojatnije dogoditi ako su individualni izbori članova grupe jednaki. I drugo, da zajedničke informacije imaju utjecaj na konačnu odluku grupe i prije same diskusije i da se taj utjecaj teško može smanjiti grupnom diskusijom.

1.3.8 Proces međusobne podrške

Model razmjene informacija u određenim situacijama može objasniti zašto se tijekom diskusije iznosi veći broj zajedničkih informacija, ali u nizu situacija taj model ne opisuje kako će se informacije razmjenjivati tijekom diskusije. Model razmjene informacija je probabilistički i funkcionira kada su zadovoljene pretpostavke modela, u drugim situacijama na razmjenu informacija utječu motivacijski, socijalni i kognitivni faktori (Wittenbaum i suradnici, 1999). U svom istraživanju Wittenbaum i suradnici (1999) kreću od pretpostavke da zajedničke informacije imaju prednost i veću važnost za članove grupe jer tijekom diskusije služe kao potvrda znanja koje pojedini član ima o zadatku. Kada se neka informacija iznese tijekom diskusije, ako je zajednička ostali

članovi grupe mogu potvrditi točnost i važnost te informacije. Tako se iznošenjem zajedničkih informacija stvara zajedničko gledište koje omogućava bolje razumjevanje među članovima grupe koja odlučuje. Proces međusobne podrške (*Mutual Enhancement*) odnosi se na pojavu da članovi grupe iznošenjem zajedničkih informacija stječu dojam da posjeduju znanja potrebna za rješavanje zadatka.

Wittenbaum i suradnici (1999) nizom eksperimenata provjeravaju svoju pretpostavku. Rezultati su pokazali da se pristranost za zajedničke informacije može donekle, ali ne i u potpunosti objasniti procesom međusobne podrške. Tako zaključuju da u početnim fazama diskusije do prednosti zajedničkih informacija dolazi zbog veće vjerojatnosti da će biti iznesene, što je u skladu s modelom razmjene informacija Stasser i Titusa (1985, 1987), a kasnije se zajedničke informacije češće iznose zbog procesa međusobne podrške. Dobivene rezultate ograničavaju na grupe čiji se članovi ne poznaju. U tim grupama procesom međusobne podrške određuje se koliko koji član zna o problemu odlučivanja i koliko može svojim znanjem doprinijeti donošenju odluke.

1.3.9 Ekspertnost i razmjena informacija pri donošenju odluke

Prema Wittenbaumu i suradnicima (1999) razmjena zajedničkih informacija doprinosi potvrđivanju znanja koje članovi grupe imaju o problemu odlučivanja. Raspravljanjem zajedničkih informacija oni utvrđuju da posjeduju znanja potrebna za donošenje odluke. Wittenbaum i suradnici pretpostavljaju da će jednom kada utvrde svoj kredibilitet u vezi predmeta odlučivanja, pokažu da imaju znanje, članovi grupe početi iznasti nove, specifične informacije koje imaju o predmetu odlučivanja.

Utjecaj percipirane ekspertnosti na razmjenu informacija tijekom grupne diskusije ispitali su Stasser i suradnici (1995) u detektivskom zadatku sa skrivenim profilom. Kada su ispitanici znali da jedan član ima dodatne informacije o osumnjičenicima iz detektivske priče te grupe su češće izabirale pravog krivca. Ove grupe su tijekom diskusije razmjenjivale više specifičnih informacija nego što je to bio slučaj u grupama koje su samo upozorene da imaju više dodatnih informacija o osumnjičenicima, a nije bilo određeno koji ih član grupe posjeduje. Autori ovog istraživanja zaključuju da je za iznošenje specifičnih informacija važno da članovi grupe znaju koje područje znanja, ekspertnosti pokriva svaki od njih.

Drugi socijalni faktori koji utječu na razmjenu informacija tijekom diskusija su status ispitanika i uloga vođe. Istraživanja utjecaja statusa ispitanika pokazala su da članovi grupe s manje iskustva iznose više informacija tijekom diskusije, ali iznosi se više zajedničkih informacija i ponavlja se više zajedničkih informacija (Wittenbaum i Stasser, 1996). Odnos zajedničkih i specifičnih informacija za članove grupe s više iskustva nije bio uobičajen, oni nisu preferirali zajedničke informacije i češće su ponavljali specifične informacije. Wittenbaum i Stasser (1996) ovu razliku objašnjavaju različitim procesiranjem informacija kod ove dvije grupe ispitanika. Članovi s manje iskustva raspravljaju više jer trebaju bolje objasniti ostalim članovima grupe svoje stajalište. Dok članovi grupe s više iskustva već imaju određeni nivo kompetentnosti vezan uz zadatak pa su usmjereni na druge aspekte situacije.

Pretpostavlja se da je utjecaj uloge vođe grupe na razmjenu informacija u mogućnosti koordiniranja, upravljanja i korištenja znanja grupe. Vođa grupe utvrđuje koji član grupe posjeduje koja znanja i koordinira u skladu s time iznošenje informacija tijekom diskusije. U istraživanju donošenja odluka u tročlanim medicinskim timovima Larson i sur. (1995, prema Wittenbaum i Stasser, 1996), varirani su nivo znanja, iskustva, formalnog statusa i naknade za sudjelovanje u eksperimentu među članovima grupe. Rezultati su pokazali da liječnici, članovi grupe s najvišim statusom (najviše znanja, iskustva i najveća naknada za sudjelovanje u eksperimentu) ponavljaju više zajedničkih i specifičnih informacija. Također tijekom diskusije povećavala se vjerojatnost da će liječnik ponavljati specifične informacije koje prije nije znao, a iznijeli su ih drugi članovi tima nižeg statusa. Autori smatraju da je ponavljanje informacija način kojim vođa tima osigurava da je dovoljno pažnje usmjereno na sve dostupne informacije prilikom donošenja dijagnoze.

1.4 Dva tipa diskusije kod donošenja odluke

U diskusiji članovi grupe koja odlučuje s jedne strane iznose svoje preferencije, a s druge znanje i informacije koje imaju o predmetu odlučivanja. Ovi elementi odlučivanja proučavani su u procesu donošenja odluka kod porota. Hastie i sur. (1983, prema Kameda i sur. 2003) primjetili su da se konsenzus o odluci, prema načinu iznošenja dostupnih informacija, donosi na dva različita načina. U jednom slučaju proces donošenja odluke konsenzusom vodi se prema presudi (*verdict-driven*). Za ovu situaciju

karakteristično je da grupe diskusiju započinju iznošenjem individualnih preferencija, koje su u ovom slučaju presude. Nakon što članovi grupe iznesu svoju osobnu odluku, iznose argumente za odluku koju su izabrali. S druge strane, proces postizanja konsenzusa o predmetu odlučivanja vodi se dokazima (*evidence-driven*). U ovoj situaciji porotnici tijekom diskusije prvo ponovno preispituju dokaze i činjenice koje znaju o predmetu odlučivanja. Zatim pokušavaju na temelju informacija koje posjeduju konstruirati najvjerojatniju priču na primjer o okolnostima zločina o kojem sude. Iznošenje presuda i razgovor o presudi javljaju se tek kasnije u diskusiji.

Možemo pretpostaviti da u situaciji kada se do konsenzusa dolazi iznošenjem, usklađivanjem individualnih preferencija dolazi do selektivnog procesiranja informacija. Selektivno procesiranje informacija očituje se u korištenju samo dijela informacija koje podržavaju početnu preferenciju, a javlja se kod zadataka koji zahtjevaju izbor najbolje alternative (Stasser, 1992). Ova pojava utječe na procesiranje informacija kod pojedinaca i prije diskusije, a može se očekivati da će tijekom diskusije taj utjecaj biti još i veći. Naime, pretpostavlja se da je organizacijska struktura informacija na grupnom nivou manje kompleksna i ima manje dimenzija nego na individualnom nivou. Na kompleksnost informacijske strukture grupe čini se utječu situacijski faktori i faktori zadatka (Hinsz i sur., 1997).

Gigone i Hastie (1993, 1997) pokazali su da zajedničke informacije i efekt zajedničkog znanja kroz individualne preferencije utječu na proces odlučivanja. U situaciji kada se diskusija vodi o individualnim preferencijama članova grupe može se očekivati veći utjecaj zajedničkih informacija nego kada je osnova diskusije iznošenje znanja i informacija koje grupa posjeduje.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

U nizu istraživanja dokazana je pojava da tijekom diskusije u procesu donošenja odluke zajedničke informacije imaju prednost, češće se iznose, od specifičnih informacija. Primjećeno je da odnos iznošenja zajedničkih i specifičnih informacija ovisi o različitim faktorima: faktorima zadatka, socijalnim i motivacijskim faktorima. U situaciji skrivenog profila ovakvo pristrano iznošenje informacija može dovesti do loših odluka.

Cilj našeg istraživanja bio je utvrditi kakav će biti odnos iznošenja zajedničkih i specifičnih informacija tijekom diskusije kod donošenja odluke u zadatku skrivenog profila. Uputom ispitanicima pokušali smo ostvariti dvije različite situacije donošenja odluke. U prvoj situaciji ispitanici su tijekom diskusije trebali izabrati boljeg kandidata. U drugoj situaciji ispitanicima smo zadali da tijekom diskusije odluče kojeg je kandidata izabrala neka druga grupa višeg statusa. Pretpostavljamo da će se u toj situaciji diskusija voditi o informacijama koje grupa posjeduje. Uočeno je da postoje razlike u sadržaju diskusije kada se diskusija vodi o individualnim preferencijama od situacije kada se ta diskusija temelji na informacijama i znanju koje članovi grupe posjeduju. Pretpostavljamo da će u situaciji u kojoj ispitanici razmjenjuju informacije, članovi grupe razmijenjivati više svih informacija, pa i više specifičnih informacija. Drugim riječima, razlike u stilu vođenja diskusije trebale bi se odraziti na količinu i odnos iznijetih informacija tijekom diskusije. Nadalje, zanimalo nas je kakav će biti odnos ponavljanja zajedničkih i specifičnih informacija u dvije eksperimentalne situacije.

3. PROBLEM I HIPOTEZE

PROBLEM

1. Utvrditi postoji li razlika u količini iznijetih zajedničkih i specifičnih informacija tijekom procesa donošenja odluke.
2. Provjeriti može li se različitim uputama utjecati na način razmjene informacija tijekom procesa donošenja odluke.
3. Utvrditi postoji li razlika u ponavljanju zajedničkih i specifičnih informacija tijekom diskusije.
4. Utvrditi utječu li različite upute o zadatku na ponavljanje zajedničkih i specifičnih informacija.

HIPOTEZE

1. Tijekom procesa donošenja odluke članovi grupe raspravljati će više o zajedničkim, nego o specifičnim informacijama.
2. U situaciji kada će grupa odlučivati kome dati nagradu, biti će izneseno manje specifičnih, a više zajedničkih informacija. U situaciji kada će grupa trebati procijeniti kojem je od dva nastavnika dodijeljena nagrada ukupno će biti razmijenjeno više informacija te će biti iznijeto više specifičnih informacija.
3. Tijekom diskusije više će se ponavljati zajedničke, nego specifične informacije.
4. U situaciji kada će grupa odlučivati kome dati nagradu, biti će ponovljeno manje specifičnih, a više zajedničkih informacija. Dok će se u situaciji kada grupa treba procijeniti kojem je od dva nastavnika dodijeljena nagrada ukupno ponavljati više informacija te će biti ponovljeno više specifičnih informacija.

4. METODA

4.1 PREDISPITIVANJE

Ispitanici

Predispitivanje je provedeno na studiju Socijalnog rada na Pravnom fakultetu u Zagrebu. U predispitivanju je sudjelovalo 120 studenata, oba spola, sve 4 godine studija Socijalnog rada. Ovi ispitanici su izabrani kao skupina koja po svojim individualnim karakteristikama i obrazovnim karakteristikama (tematski sličan program) približno odgovara skupini ispitanika u glavnom dijelu istraživanja.

Pribor

Lista s 70 tvrdnji o karakteristikama i ponašanju sveučilišnog profesora (prilog 1). Lista je sastavljena slobodnom produkcijom tvrdnji. Tvrdnje su uobličene tako da se čini kao da su ih studenti iznijeli u nekom upitniku kojim se provjeravalo zadovoljstvo profesorom.

Postupak

Predispitivanjem smo htjeli provjeriti koje tvrdnje studenti u nezavisnom uzorku procjenjuju kao izrazito pozitivne odnosno izrazito negativne. Niz tvrdnji vezanih uz sveučilišne profesore studenti su procjenjivali na skali od 1 do 7, pri čemu je 1 označavalo vrlo negativnu osobinu ili ponašanje, a 7 izrazito pozitivnu osobinu ili ponašanje. Vrijeme procjenjivanja nije bilo ograničeno.

Na temelju procjena studenata izabrane su izrazito pozitivne i izrazito negativne tvrdnje od kojih su sastavljeni profili dva sveučilišna profesora. Profil profesora predstavlja niz od 8 tvrdnji o ponašanju i osobinama zamišljenog profesora. Tvrdnje su rečenice koje bi kolege ili studenti mogli reći o profesoru, a odnose se na kvalitetu njegove nastave, s obzirom na znanje, ali i način na koji to znanje prenosi, zatim o njegovom odnosu sa studentima te općenito njegovom ponašanju i osobinama.

Svaki član grupe koja odlučuje posjeduje 6 pozitivnih i 2 negativne tvrdnje za oba profesora (tablica 3). Prema početnoj raspodjeli informacija oba profesora čine se jednako dobra, dok na razini grupe postoji 10 pozitivnih i 2 negativne tvrdnje za profesora P te 6 pozitivnih i 6 negativnih tvrdnji za profesora M. Raspodjela informacija u zadatku skrivenog profila preuzeta je iz istraživanja Winquist i Larson (1998).

Tablica 3: Distribucija informacija kod zadatka skrivenog profila (Winquist i Larson, 1998)

		Ispitanik 1	Ispitanik 2	Ispitanik 3
Profesor P	zajedničke	4 poz 2 neg	4 poz 2 neg	4 poz 2 neg
	specifične	2 poz	2 poz	2 poz
Profesor M	zajedničke	6 poz	6 poz	6 poz
	specifične	2 neg	2 neg	2 neg

4.2 ISTRAŽIVANJE

Ispitanici

Glavni dio istraživanja u kojem su tročlane grupe diskutirale i odlučivale o profesorima na temelju profila proveden je na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. U ovom dijelu istraživanja sudjelovalo je 84 studenata psihologije oba spola i svih godina studija.

Pribor

- 3 lista s različitim profilima dva profesora (prilog 2)
- List s uputom
- Diktafon za snimanje diskusija
- Olovke
- Obrazac za bilježenje preferencija i konačne odluke

Postupak

Ispitanici su pozvani da sudjeluju u istraživanju nekih aspekata grupnog odlučivanja. Za sudjelovanje u istraživanju dobili su eksperimentalne sate. Prijavljeni ispitanici prema slučaju podijeljeni u 28 tročlanih grupa. Istraživanje se sastojalo od uvodnog dijela, zatim glavnog dijela - diskusije te završnog dijela u kojem je proveden posteksperimentalni intervju.

U uvodnom dijelu ispitanicima su podijeljeni profili sveučilišnih profesora i zamoljeni su da u tišini svaki za sebe prouče i probaju što bolje zapamtiti tvrdnje vezane uz svakog profesora jer će u nastavku diskutirati o tim tvrdnjama. Naglašeno je da im profili tijekom diskusije neće biti dostupni za podsjećanje. Ispitanici su imali na raspolaganju 5 minuta za proučavanje i upamćivanje tvrdnji. Nakon što su proučili tvrdnje ispitanici su zamoljeni da na papiru pribilježe koji im se profesor čini boljim.

Nakon uvodnog dijela eksperimentator je uzeo papire s tvrdnjama i pročitao ispitanicima zadatak. Uputa se razlikovala ovisno o eksperimentalnoj situaciji. Uputa u situaciji 1

glasila je: *"Vaš zadatak je da grupnim konsenzusom odlučite kojem bi od ova dva kandidata dali nagradu za najboljeg sveučilišnog profesora. Za zadatak imate na raspolaganju 20 minuta"*. Dok je uputa u situaciji 2 bila: *"Vaš zadatak je da grupnim konsenzusom utvrdite koji je od ova dva profesora dobio nagradu za najboljeg sveučilišnog profesora prošle godine. Za zadatak imate na raspolaganju 20 minuta"*. Nakon što je pročitana uputa eksperimentator je još jednom provjerio je li ispitanicima jasan njihov zadatak, te eventualno dao pojašnjenja. Zatim je uključio snimanje zvuka i napustio prostoriju.

Nakon dvadeset minuta eksperimentator se vratio u prostoriju, ispitanike pitao koja je njihova odluka, zabilježio ju i zatim isključio snimanje zvuka. U posteksperimentalnom intervju ispitanike se pitalo za procjenu zanimljivosti zadatka, težine zadatka (pamćenje tvrdnji), koliko je odgovarajuće vremensko ograničenje te koliko ih vjeruje da je eksperimentalna situacija prenesena iz realnog života.

5. REZULTATI

Kodiranje diskusija

Dva pomoćna eksperimentatora su neovisno jedan o drugome kodirali diktafonom zabilježene diskusije. Niti jedan od njih nije znao koje su pretpostavke našeg istraživanja. Oba eksperimentatora dobili su istu uputu: ako su nedvojbeno čuli informaciju iz profila koja se odnosila na odgovarajućeg profesora trebali su zabilježiti da je izrečena. Kodirali su isto tako i ponavljanja informacija, ali samo kada se između ponavljanja razgovaralo o nekim drugim tvrdnjama ili nečem drugom. Negacije tvrdnji iz profila nisu bile kodirane. Svaki eksperimentator kodirao je 22 diskusije. Na temelju 8 diskusija koje su kodirala oba eksperimentatora procijenjena je pouzdanost kodiranja među eksperimentatorima ($r = 0.96$).

Poželjnost profila, preferencije prije diskusije i konačni izbor grupe

Kao prvo, htjeli smo utvrditi da li su profili dva sveučilišna profesora, dobiveni na nezavisnom uzorku, jednako poželjni. Pošto su profili priređeni tako da je svaki ispitanik imao jednaki broj pozitivnih i negativnih tvrdnji za oba profesora, pretpostavljali smo da će oba profesora biti birana podjednak broj puta. Profesora M prije diskusije preferiralo je 44 ispitanika, a profesora P 40 ispitanika (vidi tablicu 4). Hi-kvadrat testom utvrdili smo da ispitanici nisu statistički značajno više puta birali jednog od dva profesora $\chi^2_{(1, N=84)} = 0.19$, $p > 0.663$.

Tablica 4: Frekvencije biranja profesora P i M

	Opažen N	Očekivani N
Bira P	40	42.0
Bira M	44	42.0
Ukupno	84	84

U tablici 5 prikazane su frekvencije individualnih izbora prije diskusije i konačnih izbora grupe u dvije eksperimentalne situacije.

Tablica 5: Frekvencije individualnih izbora prije diskusije i konačnih izbora grupe u dvije eksperimentalne situacije

Eksperimentalna situacija	Izbor	Preferencije prije diskusije				Ukupno
		3M	2M+P	2P+M	3P	
odlučivanja	M		7	1		8
	P			5	1	6
	Ukupno		7	6	1	14
procjenjivanje tuđeg izbora	M	3	2			5
	P		3	5	1	9
	Ukupno	3	5	5	1	14

Razmjena informacija

Kako bi odgovorili na prva dva problema, odnosno provjerili postoji li razlika u količini iznijetih zajedničkih i specifičnih informacija i kakva je ta razlika u dvije eksperimentalne situacije, proveli smo složenu analizu varijance model miješanih varijabli 2 X 2 (2 distribucija informacija X 2 eksperimentalna situacija). Proporcije zajedničkih i specifičnih informacija izračunate su kao broj iznijetih zajedničkih, odnosno specifičnih informacija podijeljen s 12.

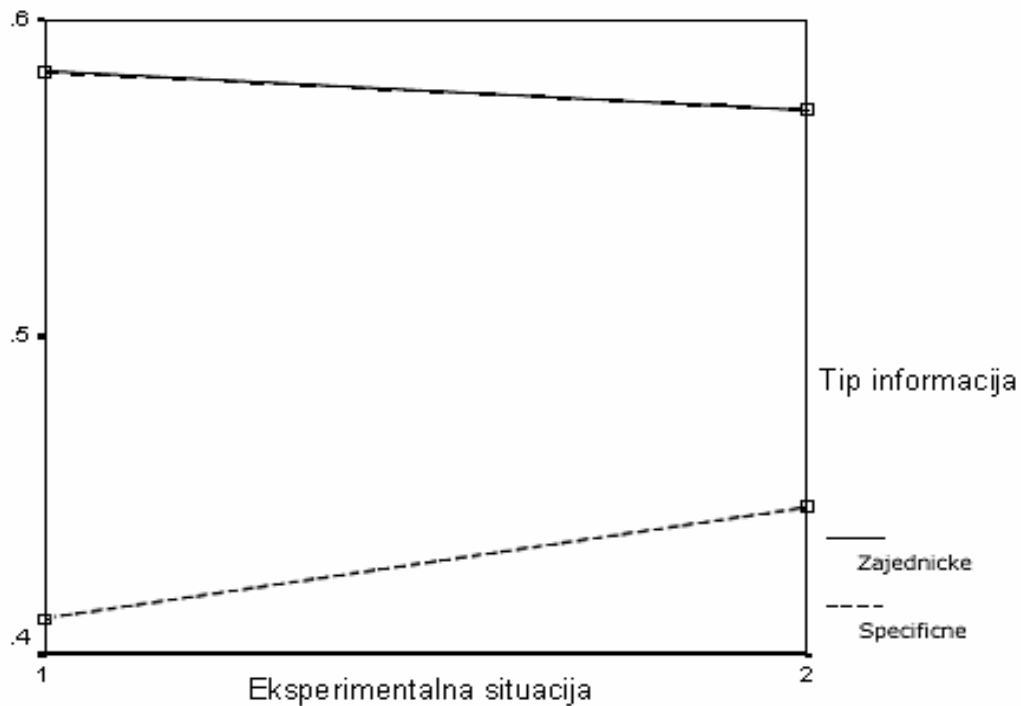
Tablica 6: Deskriptivna statistika proporcija tijekom diskusije iznijetih zajedničkih i specifičnih informacija

	Eksperimentalna situacija	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Broj ispitanika
Zajedničke informacije	1	.5833	.1533	14
	2	.5714	.1457	14
	Ukupno	.5774	.1469	28
Specifične informacije	1	.4107	.1326	14
	2	.4464	.1407	14
	Ukupno	.4286	.1354	28

Složenom analizom varijance utvrđen je statistički značajan glavni efekt distribucije informacija (zajedničke/specifične) prije diskusije na količinu iznešenih zajedničkih i specifičnih informacija tijekom diskusije ($F = 16.299$; $df = 1$; $p < 0.01$). Kao što smo predvidjeli u obje situacije izneseno je više zajedničkih nego specifičnih informacija. U situaciji 1 proporcija iznijetih zajedničkih informacija iznosi $M=0.58$ ($SD=0.15$), a specifičnih $M=0.41$ ($SD=0.13$). U situaciji 2 proporcija iznijetih zajedničkih informacija iznosi $M=0.57$ ($SD=0.15$), a specifičnih: $M=0.45$ ($SD=0.14$).

Glavni efekt situacije nije statistički značajan, odnosno ne postoji statistički značajna razlika u iznošenju zajedničkih i specifičnih informacija u dvije eksperimentalne situacije

($F=0.90$; $df=1$; $p>0.76$). Također niti interakcija distribucije informacija i eksperimentalnih situacija nije statistički značajna, ($F = 0.417$; $df = 1$; $p > 0.52$).

Slika 1: Grafički prikaz prosječnih proporcija zajedničkih i specifičnih informacija iznesenih tijekom grupne diskusije u 2 eksperimentalne situacije

Iz slike 1 možemo vidjeti da je u situaciji 2 došlo do malog porasta količine iznesenih specifičnih informacija, a smanjila se količina iznesenih zajedničkih informacija. Međutim efekt situacije te interakcija distribucije informacija i eksperimentalne situacije nisu statistički značajni.

Ponavljanje informacija

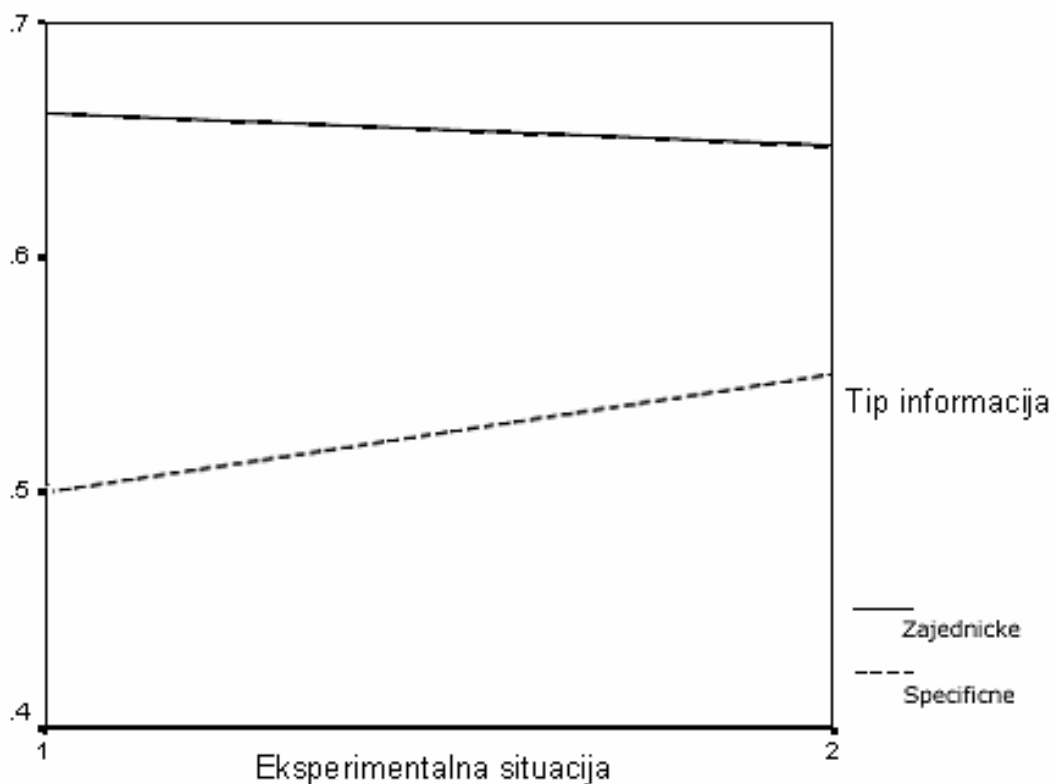
Nadalje, zanimalo nas je da li će se jednom iznijete informacije ponavljati tijekom diskusije. Da li će se češće ponavljati zajedničke ili specifične informacije te da li će ponavljanje informacija ovisiti o eksperimentalnoj situaciji. Složenom analizom varijance model miješanih varijabli 2 X 2 (2 distribucija informacija X 2 eksperimentalna situacija) utvrđen je statistički značajan glavni efekt distribucije informacija na ponavljanje informacija. Proporcije ponavljanja izračunate su kao broj najmanje dvaput ponovljenih zajedničkih, odnosno specifičnih informacija podijeljen s ukupnim brojem iznijetih zajedničkih, odnosno specifičnih informacija za svaku grupu posebno.

Tablica 6: Deskriptivna statistika za proporcije ponavljanja zajedničkih i specifičnih informacija tijekom diskusije

	Eksperimentalna situacija	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Broj ispitanika
Zajedničke informacije	1	.6616	.2284	14
	2	.6473	.2357	14
	Ukupno	.6544	.2279	28
Specifične informacije	1	.5034	.2568	14
	2	.5506	.3279	14
	Ukupno	.5270	.2900	28

Složenom analizom varijance utvrđen je statistički značajan glavni efekt distribucije informacija (zajedničke/specifične) prije diskusije na proporciju ponavljanja zajedničkih i specifičnih informacija tijekom diskusije ($F = 6.178$; $df = 1$; $p < 0.02$). Kao što smo predvidjeli u obje situacije ponavljano je više zajedničkih nego specifičnih informacija. U situaciji 1 proporcija iznijetih zajedničkih informacija iznosi $M=0.66$ ($SD=0.23$), a specifičnih $M=0.50$ ($SD=0.26$). U situaciji 2 proporcija iznijetih zajedničkih informacija iznosi $M=0.64$ ($SD=0.24$), a specifičnih $M=0.55$ ($SD=0.33$).

Glavni efekt situacije nije statistički značajan, odnosno ne postoji statistički značajna razlika u ponavljanju zajedničkih i specifičnih informacija u dvije eksperimentalne situacije ($F = 0.037$; $df = 1$; $p = 0.85$). Također niti interakcija distribucija informacija X eksperimentalna situacija nije statistički značajna u ovoj analizi, ($F = 0.359$; $df = 1$; $p > 0.55$).

Slika 2: Grafički prikaz prosječnih proporcija ponavljanja zajedničkih i specifičnih informacija tijekom grupne diskusije u 2 eksperimentalne situacije

Iz slike 2 možemo vidjeti da je u situaciji 2 došlo do promjene u ponavljanju informacija, tj. povećanja ponavljanja specifičnih informacija, dok se ponavljanje zajedničkih informacija smanjilo. Međutim efekt situacije te interakcija distribucije informacija i eksperimentalne situacije nisu statistički značajni.

Posteksperimentalni intervju

U posteksperimentalnom intervju ispitanicima smo postavili pitanja vezana uz provedbu eksperimenta. Zanimalo nas je da li je ispitanicima eksperiment bio zanimljiv, 70 ispitanika od 84 odgovorilo je da im je eksperiment bio zanimljiv. Nadalje, 74 ispitanika od 84 je smatralo da je zadatak bio lagan i 77 ispitanika je smatralo da je vrijeme koje im je bilo na raspolaganju za obavljanje zadatka bilo dovoljno. Eksperimentalnu situaciju 72 ispitanika od 84 smatra vjerodostojnom, odnosno da na isti način odlučuju grupe u stvarnom životu.

Tablica 7: Frekvencije odgovora u posteksperimentalnom intervju

Pitanje	Broj odgovora	%
Da li vam je zadatak bio zanimljiv?	70	83
Je li vam zadatak bio lagan?	74	88
Jeste li imali dovoljno vremena za obavljanje zadatka?	79	94
Odgovara li ova situacija grupnom odlučivanju u stvarnom životu?	72	86

6. RASPRAVA

Provedenim istraživanjem utvrdili smo da se kod grupa koje donose odluku tijekom diskusije iznosi veći broj zajedničkih nego specifičnih informacija. Statistički značajan utjecaj na iznošenje informacija ima distribucija informacija, dok utjecaj eksperimentalne situacije i interakcija distribucije informacija i eksperimentalne situacije nisu bili statistički značajni. Utjecaj distribucije informacija u skladu je s našim pretpostavkama i konzistentan je s ranijim istraživanjima; Stasser i Titus (1985, 1987); Stasser, Taylor i Hanna (1989); Stasser i Stewart (1992); Stasser i suradnici (1995). Grupe su u obje eksperimentalne situacije raspravljale više o zajedničkim nego o specifičnim informacijama.

Model kolektivne razmjene informacija (Stasser i Titus, 1985) pokušava objasniti prednost u iznošenju zajedničkih informacija u diskusiji većom vjerojatnošću da će te informacije biti iznijete, nego specifične. Prema ovom modelu vjerojatnost da će neka informacija biti iznijeta ovisi o broju članova grupe koji tu informaciju posjeduju. Drugo objašnjenje nude Gigone i Hastie (1993, 1997) prema njima zajedničke informacije imaju prednost u iznošenju tijekom diskusije jer i prije same diskusije utječu na pojavu zajedničkog znanja kod članova grupe. Drugim riječima, zajedničke informacije iste su za sve članove grupe i na jednak način utječu na njihove osobne preferencije za neku odluku. Tijekom diskusije na odluku bi trebale utjecati nove, specifične informacije. To se ne događa već diskusijom zajedničkih informacija povećava se njihov utjecaj na odluku grupe. Snažan utjecaj zajedničkog znanja nije bio eliminiran niti kada je ispitanicima dana mogućnost zapisivanja tijekom diskusije iznijetih informacija (Sawyer, 1997 i Sheffey, Tindale i Scott 1989, prema Kameda, Tindale i Davis, 2003).

U situaciji poput naše kada članovi malo znaju jedni o drugima, barem što se tiče stavova i vrijednosti koje imaju u odnosu na predmet odlučivanja čini se da individualne preferencije prije početka diskusije određuju što će se tijekom diskusije iznositi (Wittenbaum i Stasser, 1996). Isprva oni argumentiraju vlastiti izbor i iznose informacije koje taj izbor opravdavaju. Potvrdu drugih članova grupe u ispravnost svog izbora mogu dobiti ako iznesu informacije koje su poznate svim članovima, dok se spomenute specifične informacije zanemaruju. U relativno velikom broju zajedničkih informacija specifične se prećuju. Jednom spomenuta zajednička informacija može biti prepoznata

od ostalih članova grupe te ta informacija postaje relevantna za donošenje odluke jer je potvrđena od grupe. Wittenbaum i suradnici (1999) ovaj proces nazivaju procesom međusobne podrške.

Iz sadržaja diskusija i na temelju posteksperimentalnog intervjua primjetili smo da ispitanici razlikuju 2 profesora prema općem dojmu koji su stekli proučavajući tvrdnje. Tako profesora P doživljavaju kao vrlo stručnog profesora, dok za profesora M kažu da on ima dobar odnos sa studentima. Ispitanici često prvo spominju takve opće kategorije, a tek kasnije prelaze na pojedinačne tvrdnje koje potkrepljuju njihovo stajalište. Čini se da dolazi do sažimanja informacija koje su im prezentirane u opću ocjenu, a ta opća ocjena predstavlja njihovu individualnu preferenciju.

Utjecaj individualnih preferencija na donošenje grupne odluke je velik. U situaciji kada se svi članovi grupe slažu u individualnim preferencijama do rasprave o predmetu odlučivanja vjerojatno neće ni doći. U eksperimentalnoj situaciji 2 pokušali smo ublažiti utjecaj individualne preferencije postavivši pred ispitanike zadatak da odluče kojeg je kandidata izabrala neka druga grupa. Uputom ispitanicima nastojali smo postaviti drugačiji kognitivni okvir unutar kojeg će se oni dosjećati i iznositi informacije koje znaju o kandidatima. U toj situaciji pokušali smo postići da grupe rasprave informacije koje posjeduju o predmetu odlučivanja i onda donesu odluku. Očekivali smo da individualne preferencije neće biti osnova diskusije u tom slučaju.

Stasser (1992) zaključuje da pojedinci koji odlučuju o najboljem izboru selektivno procesiraju informacije, organizirajući informacije tako da podržavaju njihove početne preferencije. Čini nam se da ova pojava objašnjava zašto ispitanici u ovom eksperimentu diskutiraju o općenitom dojmu i iznose određene informacije koje potvrđuju njihov izbor.

Utjecaj eksperimentalne situacije nije bio statistički značajan. Pretpostavljali smo da će neodređenost vanjskog odabira utjecati na razmjenu informacija tijekom grupe i to tako da će se općenito razmjenjivati više informacija i više specifičnih informacija. U toj situaciji došlo je do porasta iznošenja specifičnih informacija tijekom diskusije i smanjenja iznošenja zajedničkih informacija, međutim ta promjena nije bila statistički značajna. Očito je da različita uputa za odlučivanje nije bila dovoljna da dođe do značajnije promjene u odnosu iznijetih zajedničkih i specifičnih informacija. Pokušaj da

izazovemo kod ispitanika sumnju u vlastiti izbor i preispitivanje znanja koje grupa posjeduje o problemu odlučivanja nije bio uspješan.

U eksperimentalnoj situaciji 2 članovi grupe nisu mogli krenuti od vlastitih izbora i raspravljati o informacijama koje oni smatraju relevantnima. Pretpostavljamo da su prvo odredili što bi vanjskoj grupi bilo relevantno, koje bi informacije ta grupa smatrala više, a koje manje važnima. Tijekom diskusije, na razini grupe, vjerojatno nije došlo do preispitivanja informacija koje grupa posjeduje, već do korekcije vlastitih preferencija u skladu s pretpostavkama o kriteriju vanjske grupe. Na primjer, ispitanik je izabrao profesora M prije diskusije. Na temelju informacija koje posjeduje zna da oba kandidata zadovoljavaju profesionalne kriterije, ali mu se čini da je profesor M orijentiran na studente, dok je profesor P posvećen akademskoj karijeri. U njegovom sustavu vrijednosti više se cijeni odnos prema studentima, nego profesionalni uspjesi i stručnost. S obzirom da je druga grupa komisija ministarstva znanosti ispitanik je pretpostavio da ta grupa više cijeni kriterij stručnosti, a manje odnos sa studentima. Pretpostavljamo da je takav ispitanik korigirao svoju preferenciju u skladu s pretpostavljenim kriterijem neke druge grupe.

Razlike u ukupnoj količini iznijetih informacija te razlike u količini iznijetih zajedničkih i specifičnih informacija u dvije eksperimentalne situacije su vrlo male. Prema tim pokazateljima pretpostavljamo da su u obje eksperimentalne situacije, diskusije zapravo bile slične, iako su grupe birale različite profesore. U situaciji 1 češće se birao profesor M, a u situaciji 2 profesor P. Uputa u situaciji 2 nije dovela do preispitivanja znanja koje grupa ima o profesorima, već su u diskusiji upotrebljeni isti argumenti samo što im je pridodana drugačija važnost.

Utjecaj razmjenjenih informacija na donošenje odluke očituje se i u njihovom ponavljanju. Možemo pretpostaviti da informacije koje se više ponavljaju imaju veći utjecaj na konačnu odluku grupe. Rezultati našeg istraživanja pokazali su da se češće ponavljaju zajedničke, nego specifične informacije. Utvrdili smo statistički značajnu razliku u količini ponavljanja zajedničkih i specifičnih informacija. Utjecaj eksperimentalne situacije te interakcija distribucije informacija i eksperimentalne situacije nisu bili statistički značajni.

Specifična informacija prema Burnsteinu i Vinokuru (1973) trebala bi imati veći utjecaj na odluku nego zajednička informacija. Većini članova grupe specifična informacija je nova i trebala bi zbog toga biti zamijećena, međutim grupe kao da zanemaruju informacije koje nisu zajedničke. Moguće objašnjenje ovakve situacije je da kada grupa ne uspije prepoznati specifičnu informaciju koju je iznio neki član i potvrditi njenu točnost, on tu informaciju više ne smatra relevantnom za donošenje odluke i ne ponavlja ju. S druge strane točnost zajedničke informacije mogli su potvrditi svi članovi grupe zbog čega se takva informacija mogla smatrati relevantnom za donošenje odluke. U eksperimentalnoj situaciji 2 došlo je do određenog povećanja ponavljanja specifičnih informacija međutim ta promjena nije bila statistički značajna.

Specifična informacija kao što smo vidjeli teško postaje dio zajedničkog znanja koji grupa posjeduje o problemu odlučivanja. Osim što je manja vjerojatnost da će biti iznijeta tijekom diskusije, specifična informacija čini se ima manju relevantnost za rješavanje zadatka jer njezinu točnost i važnost ne mogu potvrditi svi članovi grupe. Da bi utjecala na promjenu preferencija članovi grupe moraju uzeti u obzir specifičnu informaciju i korigirati svoje preferencije. Podaci o ponavljanju zajedničkih i specifičnih informacija pokazuju da specifične informacije ne postaju dio znanja, argumenata koji se iznose tijekom diskusije.

Pretpostavljali smo da će u eksperimentalnoj situaciji 2 doći do promjene u odnosu ponavljanja zajedničkih i specifičnih informacija. Očekivali smo da će grupe u toj situaciji preispitati informacije koje posjeduju. S obzirom da su orijentirani na potragu za informacijama očekivali smo da će u toj situaciji specifične informacije lakše postati dio znanja kojim grupa raspolaže i kojeg iznosi tijekom diskusije. Iako je došlo do određenog povećanja ponavljanja specifičnih informacija u situaciji 2, to povećanje nije statistički značajno.

U ovom eksperimentu koristili smo zadatak skrivenog profila. Kod takvog zadatka početna distribucija zajedničkih i specifičnih informacija prikriva bolji izbor. Tako su ispitanici na izgled birali između dva jednako dobra profesora, da su razmijenili i uzeli u obzir sve informacije dostupne na razini grupe primjetili bi da je profesor P po broju pozitivnih i negativnih tvrdnji bolji izbor od profesora M. Prema podacima o odlukama grupa čini se kao da su grupe u eksperimentalnoj situaciji 2 ipak uspjele otkriti skriveni

profil, odnosno izabrati boljeg kandidata. Prema svim pokazateljima čini se da njihov izbor ipak nema veze s razmjenjenim specifičnim informacijama koje su kritične za otkrivanje skrivenog profila. Grupe u toj situaciji nisu razmjenjivale statistički značajno više specifičnih informacija nego u eksperimentalnoj situaciji 1. Kao što smo prije naveli, smatramo da je za odabir kandidata ipak bio važniji pretpostavljeni kriterij vanjske grupe.

Profili kandidata sadržavaju tvrdnje koje su osnovne informacijske jedinice koje smo promatrali u ovom istraživanju. Problem kod konstrukcije profila bio je uskladiti pozitivne i negativne tvrdnje kako bi realno opisale kandidata jer je ustvari svega nekoliko relevantnih dimenzija na kojima se mogu ocjenjivati kandidati u ovom zadatku odlučivanja. Tako se jedna negativna tvrdnja u nekom aspektu može činiti kao da je u suprotnosti s ostalim pozitivnim tvrdnjama. Za ispitanike je takva situacija zbunjujuća. Nastojali smo izbjeći takve nelogičnosti i dodatno smo naglasili u materijalima da su tvrdnje dobivene iz različitih izvora. Nadalje, kako smo pretpostavili da su za procjenu kvalitete kandidata važne neke dimenzije: stručnost, odnos sa studentima, neke osobine ličnosti i ponašanja, različite tvrdnje koje opisuju istu dimenziju tijekom učenja mogu biti spojene u jednu tvrdnju. Na primjer, tvrdnje *"Sa studentima raspravlja o važnim studentskim pitanjima"* i *"Informira studente o njihovom radu"* mogu biti spojene u generaliziranu tvrdnju *"Ima dobar odnos sa studentima"*. Ispitanicima je vjerojatno lakše razlikovati kandidate na temelju opće impresije nego po pojedinim informacijama koje imaju jer su oba kandidata naizgled jednako dobra. Pokušajem da eksperimentalna situacija bude što vjernija realnoj situaciji konstruirali smo profile kandidata koji su pogodovali stvaranju generalizacija o kandidatima i olakšali selektivno upamćivanje.

Za uspjeh u otkrivanju skrivenog profila važno je da grupa iznese sve informacije te ih uzme u obzir pri odlučivanju. Pretpostavlja se da će svaka informacija u jednakoj mjeri utjecati na konačnu odluku. Prema toj pretpostavci da bi se otkrio skriveni profil, grupe bi ustvari trebale zbrojiti pozitivne i negativne tvrdnje i matematički odrediti koliko je kandidat kvalitetan. Već na individualnom nivou grupiranjem tvrdnji i informacija u određene dimenzije smanjuje se njihova brojčana vrijednost u takvom matematičkom modelu. Kasnije, tijekom diskusije iznijete specifične tvrdnje ako su u skladu s impresijom o kandidatu također ne utječu na konačnu odluku, one su samo potvrda onog što je već poznato. Dok se specifične informacije koje osporavaju stvorenu impresiju vjerojatno ne doživljavaju kao posebno važne. Kada je nova informacija

prezentirana mišljenje koje ispitanici imaju o kandidatu ne analizira se na čestice informacija kako bi se nova informacija uzela u obzir. Nova informacija procjenjuje se u odnosu na postojeće znanje i ovisno o njemu postaje više ili manje važna. Čini se da je tako jer u zadacima s rješenjem dovoljno je da informaciju čija se važnost može jednostavno demonstrirati ostalim članovima grupe iznese jedan član i ona će utjecati na promjenu preferencija članova grupe (Stasser i Stewart, 1992).

Znanje koje grupa posjeduje nije bilo uspješno razmijenjeno tijekom diskusije. Jedan od mogućih razloga je veći normativni, nego informativni utjecaj grupe na ispitanike. Provjeravajući kakav je utjecaj grupe kod zadatka s rješenjem, a kakav kod zadatka prosuđivanja Kaplan i Miller (1987) zaključuju da je tijekom diskusije kod zadatka s rješenjem veći informativni, a kod zadataka prosuđivanja veći normativni utjecaj grupe. Pravilo odlučivanja koje zahtjeva jednoglasnost povećava normativni utjecaj grupe. U našem eksperimentu normativni utjecaj grupe odražavao bi se u diskusiji koja bi se vodila oko važnosti neke tvrdnje ili dimenzije, na primjer zašto je važniji odnos sa studentima od stručnog usavršavanja. Takav način diskusije utjecao bi na manje iznošenje informacija.

Skriveni profil koristio se u različitim eksperimentalnim situacijama, postavlja se pitanje pojavljuje li se i koliko često situacija skrivenog profila u realnim situacijama. Pretpostavka da u grupama koje odlučuju postoje znanja koja svi članovi grupe znaju i ona koja samo neki znaju čini se logičnom. Možemo zamisliti da će ponekad te informacije biti raspoređene tako da najbolji izbor neće biti očit. Istraživanja pokazuju da grupe tijekom diskusije ne uspijevaju otkriti skriveni profil. U određenim situacijama na veću razmjenu specifičnih informacija i otkrivanje skrivenog profila utječu sljedeći faktori: tip zadatka (Stasser i Stewart, 1992), ekspertnost (Stasser i sur., 1995) i status (Larson i sur., 1995, prema Wittenbaum i Stasser, 1996) članova grupe koja odlučuje.

Grupe koje donose odluku u diskusiji uglavnom iznose i raspravljaju o informacijama koje su poznate svim članovima grupe. Razmjena informacija koje imaju samo neki članovi grupe je mala. U nekim situacijama to može dovesti do loših odluka. Čini se da kod donošenja odluke grupna diskusija nije dobar način za usvajanje novih informacija i znanja te da grupe tijekom diskusije nastoje uskladiti individualne preferencije, ali ne na temelju novih informacija.

7. ZAKLJUČAK

Ovim radom željelo se provjeriti kakav je odnos između količine, tijekom diskusije iznijetih, zajedničkih i specifičnih informacija u zadatku grupnog odlučivanja. Nadalje, željelo se utvrditi koliko će se zajedničkih i specifičnih informacija ponavljati tijekom diskusije. Ova dva problema promatrana su u dvije eksperimentalne situacije. Analizirani su podaci 28 tročlanih grupa. Složenom analizom varijance model miješanih varijabli dobijeni su slijedeći rezultati:

1. Utvrđen je statistički značajan utjecaj distribucije informacija na iznošenje zajedničkih i specifičnih informacija tijekom diskusije ($F = 16.299$, $p < 0.01$). U obje eksperimentalne situacije grupe su iznosile više zajedničkih nego specifičnih informacija.
2. Utvrđen je statistički značajan utjecaj distribucije informacija na ponavljanje zajedničkih i specifičnih informacija tijekom diskusije ($F = 6.178$, $p < 0.02$). U obje eksperimentalne situacije ponavljano je više zajedničkih nego specifičnih informacija.
3. Glavni efekt situacije nije bio statistički značajan ni za iznošenje niti za ponavljanje informacija, iako je u eksperimentalnoj situaciji 2 došlo do povećanja iznošenja i ponavljanja specifičnih informacija te smanjenja iznošenja i ponavljanja zajedničkih informacija.

8. LITERATURA

Baron, R.S., Kerr, N.L. i Miller, N. (1993): Group Process, Group Decision, Group Action. Open University Press, Buckingham.

Burnstein, E. i Vinokur, A. (1973): Testing Two Clases of Theories about Group Induced Shifts in Individual Chioce. Journal of Experimental Social Psychology 9, 123-137.

Davis, J. (1973): Group Decision and Social Interaction: A Theory of Social Decision Schemes. Psychological Review, Vol. 80, No. 2, 97-125.

Gigone, D. i Hastie, R. (1993): The Common Knowledge Effect: Information Sharing and Group Judgment. Journal of Personality and Social Psychology, Vol. 65, No. 5, 959 – 974.

Gigone, D. i Hastie, R. (1997): The Impact od Information on Small Group Choice. Journal of Personality and Social Psychology, Vol. 72, No. 1, 132 – 140.

Hinsz, V.B., Tindale, R.S. i Vollrath, D.A. (1997): The Emerging Conceptualization of Groups as Information Processors. Psychological Bulletin, Vol. 121, No. 1, 43-64.

Kameda, T., Tindale R.S. i Davis, J.H. (2003): Cognitions, Preferences and Social Sharedness: Past, Present and Future Directions in Group Decision-Making. U Schneider, S.L. i Shanteau, J. urednici (2003): Emerging Perspectives on Judgment and Decision Research. Cambridge University Press. Cambridge. U pripremi

Kaplan, M.F. i Miller, C.E. (1987): Group Decision Making and Normative Versus Informational Influence: Effects of Type of Issue and Assigned Decision Rule. Journal of Personality and Social Psychology, Vol. 53, No. 2, 306-313.

Stasser, G. (1992): Information salience and the discovery of hidden profiles by decision-making groups: A “thought” experiment. Organizational Behavior and Human Decision Processes 52, 156-181.

Stasser, G., Kerr, N.L. i Davis, J.H. (1989): Influence Processes and Consensus Models in Decision-Making Groups. U Paulus, P.B., urednik (1989): Psychology of Group Influence. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, New Jersey.

Stasser, G.H. i Stewart, D. (1992): Discovery of Hidden Profiles by Decision-Making Groups: Solving Problem Versus Making a Judgment. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 63, No. 3, 426-434.

Stasser, G., Stewart, D.D. i Wittenbaum, G.M. (1995): Expert Roles and Information Exchange during Discussion: The Importance of Knowing Who Knows What. *Journal of Experimental Social Psychology* 31, 244 – 265.

Stasser, G., Taylor, L.A. i Hanna, C. (1989): Information Sampling in Structured and Unstructured Discussions of Three- and Six- Persons Groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 57, No. 1, 67-78.

Stasser, G. i Titus, W. (1985): Pooling of Unshared Information in Group Decision Making: Biased Information Sampling During Discussion. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 48, No. 6, 1467-1478.

Stasser, G. i Titus, W. (1987): Effects of Information Load and Percentage of Shared Information on the Dissemination of Unshared Information During Group Discussion. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 53, No. 1, 81-93.

Winkquist, J.R. i Larson, J.R. Jr. (1998): Information Pooling: When It Impacts Group Decision Making. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 74, No.2, 371 – 377.

Wittenbaum, G.W. i Stasser, G. (1996): Management of Information in Small Groups. U Nye, J.L. i Brower, A.M. urednici (1996): What's Social About Social Cognition? SAGE Publications, Thousand Oaks.

Wittenbaum, G.W., Hubbell, A.P. i Zuckerman, C. (1999): Mutual Enhancement: Toward an Understanding of the Collective Preference for Shared Information. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 77, No. 5, 967 – 978.

PRILOZI

PRILOG 1. Lista s 70 tvrdnji o osobinama ili ponašanjima nekog profesora

Molim vas da dolje navedene tvrdnje koje opisuju osobine i/ili ponašanja sveučilišnog profesora procjenite u skladu s vašim mišljenjem na skali od 1 do 7, pri čemu 1 predstavlja vrlo negativnu, nepoželjnu osobinu ili ponašanje, a procjena 7 vrlo pozitivnu, poželjnu osobinu ili ponašanje.

Ispitivanje je anonimno.

Godina studija _____ Spol (M/Ž) _____

Tvrdnje o osobinama ili ponašanju	Vrlo negativno					Vrlo pozitivno				
	1	2	3	4	5	6	7			
1. Predavanja su mu zanimljiva.	1	2	3	4	5	6	7			
2. Nije objektivan pri ocjenjivanju.	1	2	3	4	5	6	7			
3. U razgovoru potcjenjuje studente.	1	2	3	4	5	6	7			
4. Održava redovito predavanja.	1	2	3	4	5	6	7			
5. Ne komunicira sa studentima.	1	2	3	4	5	6	7			
6. Predavanja često začini duhovitim dosjetkama.	1	2	3	4	5	6	7			
7. Spreman je pomoći studentima.	1	2	3	4	5	6	7			
8. Konzervativan je.	1	2	3	4	5	6	7			
9. Sa studentima raspravlja o važnim studentskim pitanjima.	1	2	3	4	5	6	7			
10. Ismijava studente.	1	2	3	4	5	6	7			
11. U tijeku je s najnovijim saznanjima u svom području.	1	2	3	4	5	6	7			
12. Ima vrlo široko znanje koje nadilazi okvire njegova kolegija.	1	2	3	4	5	6	7			
13. Promovira struku sudjelovanjem u javnim diskusijama vezanim uz područje njegova rada (TV i radio emisije, novine i sl.)	1	2	3	4	5	6	7			
14. Objavljuje znanstvene radove.	1	2	3	4	5	6	7			
15. Objašnjenja koja daje su jasna i precizna.	1	2	3	4	5	6	7			
16. Cijenjen je u akademskoj zajednici.	1	2	3	4	5	6	7			
17. Bavi se sportom.	1	2	3	4	5	6	7			
18. Sudjeluje u političkom životu.	1	2	3	4	5	6	7			
19. Teško je pratiti predavanja jer često skreće s teme.	1	2	3	4	5	6	7			
20. Hladan je i formalan.	1	2	3	4	5	6	7			
21. Rado izlazi u susret studentima koji žele naučiti više.	1	2	3	4	5	6	7			
22. Predavanja su mu zastarjela.	1	2	3	4	5	6	7			
23. Verbalno je agresivan.	1	2	3	4	5	6	7			
24. Daje podršku studentima za različite inicijative (studentski život, nastava i sl.).	1	2	3	4	5	6	7			
25. Rijetko izostaje s posla.	1	2	3	4	5	6	7			
26. Uživa u poslu profesora.	1	2	3	4	5	6	7			
27. Lošeg je zdravlja i često oboljeva.	1	2	3	4	5	6	7			
28. Surađuje sa studentima i drugim profesorima na poboljšanju studija.	1	2	3	4	5	6	7			

29.	U slobodno vrijeme volontira u humanitarnim projektima.	1	2	3	4	5	6	7
30.	Srdačna je osoba.	1	2	3	4	5	6	7
31.	Vrhunski je stručnjak u svom području.	1	2	3	4	5	6	7
32.	U radu se koristi novim tehnologijama.	1	2	3	4	5	6	7
33.	U predavanjima teorijska znanja povezuje s praktičnim problemima u svakodnevnom životu.	1	2	3	4	5	6	7
34.	Ne uvažava mišljenje različito od vlastitog.	1	2	3	4	5	6	7
35.	Potiće studente na kreativan pristup rješavanju problema i zadataka.	1	2	3	4	5	6	7
36.	Prati nova dostignuća u svom području.	1	2	3	4	5	6	7
37.	Jasno se izražava.	1	2	3	4	5	6	7
38.	Objavljuje stručne knjige.	1	2	3	4	5	6	7
39.	Uvijek je dobro pripremljen za predavanja i vježbe.	1	2	3	4	5	6	7
40.	Potiće diskusiju i razmjenu ideja.	1	2	3	4	5	6	7
41.	Zainteresiran je za svoj predmet.	1	2	3	4	5	6	7
42.	Važno mu je da ga studenti razumiju i mogu pratiti.	1	2	3	4	5	6	7
43.	Spreman je pomoći studentima s problemima.	1	2	3	4	5	6	7
44.	Odnosi se prema studentima kao prema osobama.	1	2	3	4	5	6	7
45.	Lako je dostupan i izvan nastave.	1	2	3	4	5	6	7
46.	Čini se da nije zainteresiran za predmet koji predaje.	1	2	3	4	5	6	7
47.	Nastoji u potpunosti iskoristiti svako predavanje.	1	2	3	4	5	6	7
48.	Potiće kritičnost prema vlastitim idejama i stavovima.	1	2	3	4	5	6	7
49.	Zanima se za kvalitetu svoje nastave.	1	2	3	4	5	6	7
50.	Motivira studente na što bolji rad na prikladan način.	1	2	3	4	5	6	7
51.	Informira studente o njihovom radu.	1	2	3	4	5	6	7
52.	Korektan je i fer u odnosu sa studentima.	1	2	3	4	5	6	7
53.	Ponaša se primjereno svojoj ulozi nastavnika.	1	2	3	4	5	6	7
54.	Često kasni ili ne održava predavanja.	1	2	3	4	5	6	7
55.	Često je neprimjereno odjeven.	1	2	3	4	5	6	7
56.	Nerazgovjetno govori tako da ga je teško razumjeti.	1	2	3	4	5	6	7
57.	Na predavanjima se više bavi dnevno političkim problemima nego gradivom koje bi trebao predavati.	1	2	3	4	5	6	7
58.	Nije mu važno da studenti prisustvuju predavanjima.	1	2	3	4	5	6	7
59.	Skloniji je određenim studentima.	1	2	3	4	5	6	7
60.	Tijekom predavanja vrijeđa osobe suprotnog spola.	1	2	3	4	5	6	7
61.	Ne obazire se na primjedbe i zahtjeve studenata.	1	2	3	4	5	6	7
62.	Skloniji je određenim studentima.	1	2	3	4	5	6	7
63.	Ne izlazi u susret studentima.	1	2	3	4	5	6	7
64.	Pri ocjenjivanju znanja čini se da mu je važan spol, porijeklo studenta ili slične karakteristike koje nemaju veze sa studentovim znanjem.	1	2	3	4	5	6	7
65.	Pred studente postavlja prevelike zahtjeve.	1	2	3	4	5	6	7
66.	Neodgovoran je.	1	2	3	4	5	6	7
67.	U predavanjima se koristi različitim medijima kako bi prenio znanja.	1	2	3	4	5	6	7
68.	Nameće studentima svoje stavove i vrijednosti.	1	2	3	4	5	6	7
69.	Govori više stranih jezika.	1	2	3	4	5	6	7
70.	U lošem je odnosu s ostalim kolegama profesorima.	1	2	3	4	5	6	7

PRILOG 2. Profili kandidata – 3 profila s različitim specifičnim informacijama

Ispitanik 1

Današnjim istraživanjem želimo proučiti neke aspekte grupnog donošenja odluka. Mnoge odluke donose se grupno, timski unutar raznih vijeća, komisija i sl. Kako bi eksperimentalna situacija u ovom istraživanju bila što realnija pred vas smo postavili jedan zadatak iz stvarnog života.

Svake godine Ministarstvo znanosti i visokog školstva dodjeljuje nagradu najboljem sveučilišnom profesoru. Osim znanstvenog doprinosa u njegovom području u obzir se uzima i kvaliteta njegove nastave. Za procjenu uspješnosti u tom aspektu komisija Ministarstva koristi se evaluacijama studenata.

Dolje navedene tvrdnje su evaluacije studenata o dva sveučilišna profesora. Molimo vas da te tvrdnje dobro proučite u sljedećih 5 minuta, samostalno bez komunikacije i razgovora s ostalim članovima grupe. Kasnije će te kao 3-člana grupa raspravljati o ta dva profesora. Ovaj list s tvrdnjama neće vam biti dostupan tijekom diskusije. Diskusije će se snimati diktafonom.

Oba kandidata su muškarci srednjih godina, iste razine obrazovanja i vrlo cijenjeni u akademskoj zajednici zbog svojih znanstvenih i profesionalnih dostignuća.

O **profesoru P.** studenti su rekli:

- Važno mu je da ga studenti razumiju.
- U tijeku je s najnovijim saznanjima u svom području.
- Objašnjenja koja daje su jasna i precizna.
- Vrhunski je stručnjak u svom području.
- U radu se koristi novim tehnologijama.
- U predavanjima teorijska znanja povezuje s praktičnim problemima u svakodnevnom životu.
- Pri ocjenjivanju znanja čini se da mu je važan spol, porijeklo studenta ili slične karakteristike koje nemaju veze sa studentovim znanjem.
- U razgovoru potcjenjuje studente.

A o **profesoru M.** sljedeće:

- Potiče studente na kreativan pristup rješavanju problema i zadataka.
- Sa studentima raspravlja o važnim studentskim pitanjima.
- Zainteresiran je za svoj kolegij.
- Nastoji u potpunosti iskoristiti svako predavanje.
- Predavanja su mu zanimljiva.
- Informira studente o njihovom radu.
- Nameće studentima svoje stavove.
- Verbalno je agresivan.

Ispitanik 2

Današnjim istraživanjem želimo proučiti neke aspekte grupnog donošenja odluka. Mnoge odluke donose se grupno, timski unutar raznih vijeća, komisija i sl. Kako bi eksperimentalna situacija u ovom istraživanju bila što realnija pred vas smo postavili jedan zadatak iz stvarnog života.

Svake godine Ministarstvo znanosti i visokog školstva dodjeljuje nagradu najboljem sveučilišnom profesoru. Osim znanstvenog doprinosa u njegovom području u obzir se uzima i kvaliteta njegove nastave. Za procjenu uspješnosti u tom aspektu komisija ministarstva koristi se evaluacijama studenata.

Dolje navedene tvrdnje su evaluacije studenata o dva sveučilišna profesora. Molim vas da te tvrdnje dobro proučite u sljedećih 5 minuta, samostalno bez komunikacije i razgovora s ostalim članovima grupe. Kasnije će te kao 3-člana grupa raspravljati o ta dva profesora. Ovaj list s tvrdnjama neće vam biti dostupan tijekom diskusije. Diskusije će se snimati diktafonom.

Oba kandidata su muškarci srednjih godina, slične razine obrazovanja i vrlo cijenjeni u akademskoj zajednici zbog svojih znanstvenih i profesionalnih dostignuća.

O **profesoru P.** studenti su rekli:

- Važno mu je da ga studenti razumiju.
- U tijeku je s najnovijim saznanjima u svom području.
- Objašnjenja koja daje su jasna i precizna.
- Vrhunski je stručnjak u svom području.
- Spreman je pomoći studentima s problemima.
- Potiče diskusiju i razmjenu ideja.
- Pri ocjenjivanju znanja čini se da mu je važan spol, porijeklo studenta ili slične karakteristike koje nemaju veze sa studentovim znanjem.
- U razgovoru potcjenjuje studente.

A o **profesoru M.** sljedeće:

- Potiče studente na kreativan pristup rješavanju problema i zadataka.
- Sa studentima raspravlja o važnim studentskim pitanjima.
- Zainteresiran je za svoj kolegij.
- Nastoji u potpunosti iskoristiti svako predavanje.
- Predavanja su mu zanimljiva.
- Informira studente o njihovom radu.
- Ne uvažava mišljenje različito od vlastitog.
- Skloniji je određenim studentima.

Ispitanik 3

Današnjim istraživanjem želimo proučiti neke aspekte grupnog donošenja odluka. Mnoge odluke donose se grupno, timski unutar raznih vijeća, komisija i sl. Kako bi eksperimentalna situacija u ovom istraživanju bila što realnija pred vas smo postavili jedan zadatak iz stvarnog života.

Svake godine Ministarstvo znanosti i visokog školstva dodjeljuje nagradu najboljem sveučilišnom profesoru. Osim znanstvenog doprinosa u njegovom području u obzir se uzima i kvaliteta njegove nastave. Za procjenu uspješnosti u tom aspektu komisija ministarstva koristi se evaluacijama studenata.

Dolje navedene tvrdnje su evaluacije studenata o dva sveučilišna profesora. Molim vas da te tvrdnje dobro proučite u sljedećih 5 minuta, samostalno bez komunikacije i razgovora s ostalim članovima grupe. Kasnije će te kao 3-člana grupa raspravljati o ta dva profesora. Ovaj list s tvrdnjama neće vam biti dostupan tijekom diskusije. Diskusije će se snimati diktafonom.

Oba kandidata su muškarci srednjih godina, slične razine obrazovanja i vrlo cijenjeni u akademskoj zajednici zbog svojih znanstvenih i profesionalnih dostignuća.

O **profesoru P.** studenti su rekli:

- Važno mu je da ga studenti razumiju.
- U tijeku je s najnovijim saznanjima u svom području.
- Objašnjenja koja daje su jasna i precizna.
- Vrhunski je stručnjak u svom području.
- Zanima se za kvalitetu svoje nastave.
- Uvijek je dobro pripremljen za predavanja.
- Pri ocjenjivanju znanja čini se da mu je važan spol, porijeklo studenta ili slične karakteristike koje nemaju veze sa studentovim znanjem.
- U razgovoru potcjenjuje studente.

A o **profesoru M.** sljedeće:

- Potiče studente na kreativan pristup rješavanju problema i zadataka.
- Sa studentima raspravlja o važnim studentskim pitanjima.
- Zainteresiran je za svoj kolegij.
- Nastoji u potpunosti iskoristiti svako predavanje.
- Predavanja su mu zanimljiva.
- Informira studente o njihovom radu.
- Ne izlazi u susret studentima.
- Ismijava studente.